

Tärä Tikani Käne Pablokwe Nitre Corintobokrä 1 Corintios

Pablo nämane sribire juta Efesote angwane, niarakwe tärä ne tikani nitre tödekaka Jesubti nünanka juta Corintote ye kräke. Pablo näire juta Corinto ye abko juta bäri ütiäte kākä Grecia ye kānti. Ni mili 650 nämane nüne yete amne nitre ye ngätäite abko ni mili 400 abko ni klabore ni mdakwe. Pablo ara kākwe kukwe kuin Jesubtä diribare käne juto Corinto yete abko tä tikani Hechos 18.1-21 yebtä.

Pablokwe tärä ne tikani, ñobtä ñan angwane ni iti kädian nämane Cloé abko mräkä nükani basare Pabloye juta Efesote angwane, nitre tödekaka Jesubti nämane ja kwete krübäte Corinto yete amne ni kwati nämane kukwe nuene diän diän abko niebare kwe Pabloye. Erere arato, nitre tödekaka Jesubti Corinto yete kākwe tärä juani Pabloye angwane, kukwe ngwianintari kwetre ie, ye abko Pablo tö namani kukwe ye kain ngäbti, aiseite tärä ne tikani kwe nitre tödekaka Jesubti nünanka Corinto töi diankäre amne die mikakäre.

Kukwe kwati abko, juta Corinto yete ni kwati nämane ngöbö ngwarbe mike ütiäte jae. Nitre tödekaka Jesubti ngämi tödeke Jesubti, känenkri niaratre nämane ngöbö ngwarbe keta kabre mike ütiäte jae, kä nämane jändrän kāmikani ngöbö ngwarbeye abko ngrie kwete ni mda mdabe, ngöbö ngwarbe ye mikakäre ütiäte jae. Kukwe yebtä Pablota blite tärä nebtä.

Erere arato, ju blitakrä ngöbö ngwarbebe, ye kánti meri bti kä ngwarbe nämane abko ben nitre brare nämane neme. Ni brare brare kákwe tödekani Jesubti angwane, dre dre nuendre kwetre ñan nämane gare ie, aiseite ni gure gure kákwe nünandre ño amne ni gure ñakare kákwe nünandre ño, yebtä Pablota blite tärä nebtä arato.

Mdakäre abko, ni ruäre nükani gätäre nitre tödekaka Jesubtibe juta Corintote, kä nämane kukwe dirire blo Ngöböbtä abkobtä Pablokwe kukwe tikani arato.

Pablota köbö kuin juen

¹⁻² Ti Pablo kätä köbö kuin juen munye ti mräkä Sóstenebe. Ngöbö tö namani ti mikai sribire Kristo Jesu kukwei ngwianka, erere ti káräbare kwe. Ngöböta mun gätäkä Jesukristo kábti juta Corintote ye bkäne amne mun ye ie tita tärä ne tike. Kristo Jesu köböire Ngöbökwé mun káräbare jakrä nünakäre deme. Ni kä jökräbti kätä tödeke ni Dänkien Jesukristobti, kätä ja di käre ie, ye ben gwaire Ngöbökwé mun káräbare jakrä. Jesukristo abko ni Dänkien nikwe amne niaratre Dänkien arato.

³ Ngöbö ni Rün nikwe amne ni Dänkien Jesukristo kákwe ja moto mika kuin munkrä amne mun mika nüne jáme kwetre, ie ti tö.

Pablota kuin niere Ngöböye kräke

⁴ Ja mräkätre, käre tita kuin niere Ngöböye munkrä, ñobtä ñan angwane Ngöbökwé ja moto mikani kuin munkrä Kristo Jesu köböire.

⁵ Ngöbökwé mun mikani ja di bkäne bätäkä ngwarbe krörö ja moto kuinbti: ja di biani kwe

munye angwane, ütiä käräbare ñakare kwe munye, käkwe mun mikani dite blitakäre bätäkä ngwarbe niara kukweibtä amne mun mikani töbtä kukwe bätäkä ngwarbebtä kwe.

⁶ Ngöbökwe ja di biani kri kore munye, ñobtä ñan angwane kukwe kuin Kristobtä diribare tikwe, ye rabadre era mun kräke, ie Ngöbö tö namani, aisete ja di biani kri kore kwe munye.

⁷ Ngöbökwe ja di biani kore munye, aisete munta ni Dänkien Jesukristo köböi ngibiare ngäbti angwane, munta Ngöbö die mdei nike ñakare mda.

⁸ Jesukristo jatadita, ye näire mun ñan rabadre ngite niara ngwärekre, abkokäre Ngöbökwe mun mikadi nünenkä dite jabtä niara ngibiare ngäbti.

⁹ Ngöböta kukwe niere, erere tä mike täte metre jökrä. Ngöbö ye mden käkwe mun käräbare nüne kuin ketetibe ja Odei Jesukristo ni Dänkienbe.

Ñan rüdre jabe kwärikwäri

¹⁰ Ti mräkätre, ni Dänkien Jesukristo käfti ti tö kukwe ne ribei kisere munye abko nere: Kukwe jökrä rükabti ruäre mun jökräye, munkwe ñan ja diandrekä jenena amne munkwe nünandre jäme jabe kwärikwäri abkokäre. Erere arato, munkwe töbikadre ja kwrere jökrä amne ja rabadre ruen ja kwrere jökrä munye, käkwe ja töi mikadre ja näre jökrä, abkokäre kukwe jökrä rükabti ruäre mun jökräye.

¹¹ Ti mräkätre tikwe, munta ja rüere kwärikwäri abko Cloé mräkä rükaba kukwe ngwena tie, ye mdenbtä tita kukwe ne niere munye.

¹² Munta ja rüere krörö tita niere: mun ruäre kätä niere: ¡A! Tita nekete Pablokri. Mun ruäre

abko käta niere: Tita nekete Apolokri, amne mun ruäre abko tä niere: Tita nekete Pedrokri, amne mun ruäre abko käta niere: Tita neke Kristokri. Abtä munta ja rüere, nieba kwetre tie.

¹³ Yebtä abko ti tö kukwe ngwaintari munye. Munta ja denkä jene jene ni mdakri, ¿ye kwrere Kristota ya? ¡Ñakare! ¿Ti Pablo ne metani krusobtä mun kräke ya? ¡Ñakare! ¿Mun ngökani ñöte ti Pablo ne käbti ya? ¡Ñakare jire! Ne aisete ti ñakare ütiäte abkokri munta ja denkä jene jene.

¹⁴ Tikwe Crispo amne Gayo aibe ngökaba ñöte, nebti mun mda mda tikwe ngökaba ñakare ñöte. Yebtä tita kuin niere Ngöböye,

¹⁵ ñöbtä ñan angwane ye kwrere mun ngökani ñöte ti käbti mun ñan rabadre niere jire chi bikakäre kri.

¹⁶ ¡An! Tikwe Estéfanos mräkä aibe ngökaba ñöte arato, yebti tikwe ni mda mda ngökaba ñakare ñöte ruen tie.

¹⁷ Tikwe ni mda mda ngökaba ñakare ñöte, ñöbtä ñan angwane Kristokwe ñan ti juani ni mda mda ngökakäre ñöte, akwa bäri ti juani kukwe kuin jabtä niere kwe. Erere arato, ñan ti juani kwe kukwe kuin Jesubtä niere nuäre nuäre bikakäre töbtä, ñöbtä ñan angwane tikwe blitadre kore angwane, Kristo krütani krusobtä nikrä dirita tikwe abko kukwe di kri ni diantarikrä abko tikwe bä mikadre ütiäte ñakare mun okwäte aisete, ye ngäniene tikwe ñan blitaba kore.

Kukwe töbtä Ngöböke ñakare ja kwrere kukwe töbtä ni kä nebtäkwe

¹⁸ Nire nire tä nüne Ngöbö rüere, abtä tä nianinte abko kräke Jesu krütani krusobtä diantarikäre, ye

abko tä nebe tuen kukwe ngwarbe kwrere ietre; akwa nire nire rabai dianintari abko kräke Jesu krütani krusobtä ni diantarikäre, ye abko kräke kukwe kuin, ñobtä ñan angwane kukwe ye abko Ngöbö di kri ni diantarikä abko garera nie.

¹⁹ Ngöbö Kukwei arato käta niere ja kwrere abko krörö:

Nitre töbtä abko tikwe töi juandi ngwarbe jökrä, amne nitre töi ngitiekä krikri ñan rabadi töi ngitiekä mda, aise ni töbtä kri riadikä jökrä,

Isaías 29.14

abko Ngöbö Kukwei tä niere nitre bikaka töbtä yebtä.

²⁰ Kore ye ngwane, ¿ni töbtä era metre tärä ya? amne, ¿Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye dirikätre era metre tärä ya? amne, ¿ni töbtä era metre ja kwetaka kukwe kä nebtä btä abko tärä ya? ¡Ñakare jire! Kukwe dirita ni yekwe bä töbtä, akwa era metre kukwe ye abko kukwe ngwarbe abko Ngöbökwé mikani gare,

²¹ ñobtä ñan angwane ni bikaka töbtä töbtä, ie Ngöbö ñan nükani gare rabakäre dianintari ja töi jenbti. Ye abko, Ngöbö bäri töbtä era metre tö namani dre dre nuein abko erere kukwe mikanintbe kwe. Akwa kukwe kuin Jesubtä diribare nunkwe abko tä nebe tuen kukwe töbtä ñakare kwrere ni bikaka töbtä töbtäye, akwa kukwe yebti nire nire tä tödeke Jesubti abko tä nebe dianintari.

²² Nitre israelita töta nebe sribi kri ñan tuabare tuai Ngöbö diebti amne nitre ñakare israelitare abko tä näin kukwe töbtä töbtä jiebti.

²³ Akwa Kristo müre ketani krusobtä ni diantarikäre, ye abko nunta näin mike gare ni

jökräye. Akwa ye tä nebe mate tare nitre israelitabtä amne nitre ñakare israelitare abko ie tä nebe tuen kukwe ngwarbe kwrere.

²⁴ Akwa Kristo müre ketani krusobtä ye köböire Ngöböta ja di kri amne ja töi töbtä kri ye mike tuare, ye abko tä gare metre nitre israelita amne nitre ñakare israelitare käräbare Ngöbökwere rabakäre dianintari yeye.

²⁵ Kukwe kuin Ngöbökwere Jesubtä tä nebe tuen kukwe töbtä ñakare kwrere ni bikaka töbtäye, akwa kukwe kuin Jesubtä ye abko bäri töbtä kukwe jökrä ükaninte kä nebtä bti ta. Erere arato, kukwe kuin Ngöbökwere Jesubtä tä nebe tuen ngwarbe, di ñakare nitre bikaka töbtäye, akwa kukwe ye abko bäri dite ni jökrä dite dite kä nebtä bti ta.

²⁶ Ti mräkätre, Ngöbökwere mun käräbare jakrä angwane, mun nämane ño, yehtë töbikadre munkwe, ñobtä ñan angwane ni töbtä kä nebtä, ye kwrere mun kwati ñakare töbtä kri. Erere arato, mun kwati ñakare di krikri gobran kwrere. Erere arato, mun kwati ñan därebare ni ütiäte krikri mräkäkri.

²⁷ Akwa Ngöbökwere ni töi ñakare mun kwrere dianinkä jakrä ni töbtä bä mikakäre ngwarbe. Erere arato, ni di ñakare kä nebtä mun kwrere abko Ngöbökwere dianinkä jakrä, ni dite krikri bä mikakäre ngwarbe.

²⁸ Erere arato, ni tuen ngwarbe, ütiäte ñakare jire mun kwrere abko Ngöbökwere dianinkä jakrä, ni ütiäte ütiäte kä nebtä mikakäre ngwarbe.

²⁹ Ne kwrere ni ñakare jire iti, abko ie ja rabadre ruen ütiäte abtä Ngöbökwere mikadre metre ja ngwärecri, abkokäre Ngöbökwere ni mun kwrere di-

aninkä jakrä.

³⁰ Akwa Ngöbö ara jire käkwe mun mikani ketetibe Kristo Jesube amne Ngöbö ara käkwe Kristo mikani kukwe töbtäre nikrä abko krörö: Kristo köböire ni ñakare ngite mda ja ngwärekre Ngöböta niere nibtä amne Ngöböta ni kaen ngäbti amne nita tuen deme niara ngwärekre amne tä ni tikete kukwe kämenbtä arato.

³¹ Ne aisete, Ngöbö Kukwei käta niere, kwrere nikwe töbikadre abko krörö: Nire nire tö ja käikitaikä au käkwe ni Dänkien Ngöbö käikitaka jirekäbe, *Jeremías 9.24* ye abko tä tikani kore Ngöbö Kukweibtä.

2

¹ Ti mräkätre, Ngöbö kukwei kuin Jesukristo-btä, yebtä ti janama blite munbe angwane, ñan tikwe blitaba kukwe töbtä töbtäbti amne ñan tikwe blitaba kukwe nuäre nuärebti ni töbtä kwrere ja mikakäre ütiäte mun okwäte,

² ñobtä ñan angwane ti näma mun ngätäite yete angwane, Jesukristo müre ketani krusobtä ni di-antarikäre, ye aibehtä tikwe ja töi mikani blitakäre munbe.

³ Akwa ti näma mun ngwärekre yete angwane, ti di rababa ñakare amne, kä jürä rababa kri tibtä amne ti rababa grükekä jökrä ngrabare.

⁴⁻⁵ Akwa munkwe tödekadre Jesubti Ngöbö Üai di kri köböire amne ñan munkwe tödekadre kukwe töbtä töbtä nuäre nuäre ni töbtäkwe yebti, abkokäre kukwe kuin Jesubtä, yebtä tikwe blitaba munbe. Angwane ñan kukwe töbtä töbtä nuäre nuäre, bti tikwe blitaba munbe mun töi kwitakäre Ngöbö kukwäre, akwa Ngöbö Üai di kri ara jire bti tikwe

kukwe kuin Jesubtä mikaba gare metre mun okwäte.

Kukwe töbtä Ngöbökwe tä nüke gare Ngöbö Üai köböire

⁶ Akwa ni tödekaka Jesubti ünän ünän Ngöbö Kukweibtä ne ben nita kukwe töbtä era metre mike gare, akwa kukwe ye abko ñan kukwe töbtä kä nebtä kwrere. Erere arato, ñan kukwe mikani ütiäte ni ütiäte ütiäte kä nebtäkwe, btä tita blite. Ni ye abko kitera niken ta.

⁷ Akwa kukwe kuin töbtä Jesukristobtä mikani gare nunkwe abko nämane ükani kaibe tiebe Ngöbökwe, akwa mtare mikanina gare kwe nie. Ngöbö ngämi kä ne dätere, känenkri niarakwe kukwe ye mikanintbe ni tödekaka Jesubti mikakäre ütiäte kri jabe gwaire.

⁸ Kukwe ne mden abko nitre gobranka kä ne ngwane, ie ñan nükani gare, ñobtä ñan angwane rükadre gare ietre, ye ngwane ni Dänkien bä nuäre kri ñan müre ketadre kwetre krusobtä.

⁹ Yebtä Ngöbö Kukwei käta niere krörö:

Jändrän ñan tuabare ni mdakwe amne, ñan kukwe nuabare ni mdakwe amne, ñan töbikabare btä ni mdakwe,
ye abko Ngöböta ükete ni niara tarekä tarekä kräke, *Isaiás 64.4*
abko nieta Ngöbö Kukweibtä.

¹⁰ Ni Ngöbö tarekä tarekä, ie Ngöbökwe jändrän ye mikani gare ja Üai köböire, ñobtä ñan angwane kukwe kaibe tiebe Ngöbökwe abko tä gare jökrä Ngöbö Üaiye, aisete Ngöbö Üai käkwe jändrän Ngöbökwe mikani gare nie.

¹¹ Ye abko, nita töbike ño kaibe, ye gare kaibe nie, akwa ni mdaye gare ñakare. Ye kwrere arato, Ngöbö töi ño, ye gare kaibe Ngöbö Üai aibe ie, aiseite Ngöbö Üaikwe kukwe tiebe Ngöbökwie mikani gare nie.

¹² Akwa Ngöbökwie ja Üai biani nie angwane, ñan biani kwe kukwe kä nebtä mikakäre gare nie, akwa ja moto kuinbti Ngöbökwie jändrän kuin biani nie, ye abko rükadre gare nie, abkokäre Ngöbökwie ja Üai biani nie.

¹³ Amne jändrän kuin biani nie Ngöbökwie, yebtä nunta blite. Ne ñan kukwe ükaninte ni töbtäkwie, btä nunkwe ja töitikani au, bti nunta blite jändrän Ngöbökwiebtä, akwa Ngöbö Üai tä dre niere, ye erere nunta mike gare Ngöbö Üai köböire.

¹⁴ Ye abko, nire nire btä Ngöbö Üai ñan tä nüne abko ñan tä kukwe diribare Ngöbö Üaikwe kaen ngäbti, ñobtä ñan angwane kukwe töbtä ñakare kwrere tuen ietre. Erere arato, kukwe diribare Ngöbö Üaikwe ñan tä nüke gare ietre, ñobtä ñan angwane kukwe ye abko tä nüke gare Ngöbö Üai aibe köböire nie.

¹⁵ Akwa ni btä Ngöbö Üaita abko ie jändrän kabre Ngöböbtä tä nüke gare, aiseite ni ye abko di tärä töi ngitiekä jändrän kabrebtä akwa, nire nire abko btä Ngöbö Üaita ñakare abko di ñakare kukwe niere jire ni jen Ngöbökwie rüere,

¹⁶ ñobtä ñan angwane

Ni Dänkien Ngöbö töi ño gare ñakare nie, aiseite ni di
                     ñakare niara töitikakrä,   *Isaías 40.13*
 abko Ngöbö Kukwei käta niere.

Akwa Ngöbö Üaita nüne ni nitre tödekaka Jesubti btä, aisete Kristo toi ño abko tä nüke gare nie.

3

Pablota mäträre nitre Corintobotä

¹ Ti mräkätre, tikwe blitaba munbe angwane, ni ünän ünän Ngöbö Kukweibtä tä kä bien Ngöbö Üaiye ja jie ngwianka, ben blitadre ño, ye kwrere tikwe blitaba ñakare munbe. Akwa ni tä kä bien ñakare Ngöbö Üaiye ja jie ngwianka metre, ben blita ño, kwrere jire tikwe blitaba Kristobtä munbe. Erere arato, ngäbäkre kiakia ben blita ño, kwrere jire tikwe blitaba Kristobtä munbe.

² Ngäbäkre kiakia tä kian aibe duen amne ñan raba mrö ribi ribi kwete, ye kwrere jire kukwe taretare Kristobtä, yebtä ñan tikwe blitaba munbe amne kukwe nuäre nuäre, btä tikwe blitaba munbe, ñobtä ñan angwane kukwe taretare ni ünän ünän Ngöbö Kukweibtä kräke, btä tikwe blitadre munbe abko ñan rükadre gare munye rababa tuen tie. Ye kwrere mtare kukwe taretare, btä ti ñan raba blite munbe,

³ ñobtä ñan angwane munta kä bien ñakare Ngöbö Üaiye ja jie ngwiankrä abko erere mun tä nüne mtare. Ye mden kisete, mun tä mokrere amne mun tä ja rüere jabe kwärikwäri, ye abko ¿munta kä bien ñakare Ngöbö Üaiye ja jie ngwiankrä ya ño yere? Ni mda mda, ie Ngöbö gare ñakare tä töbike, kwrere jire mun tä töbike.

⁴ Ne aisete mun tä niere krörö: Tita nekete Pablokri, nieta ni ruärekwe. Ni mda abko kätä niere: Tita nekete Apolokri, abko kore mun tä ja kwete kore kwärikwäri ne ngwane, ni mda mda,

ie Ngöbö gare ñakare tä töbike, kwrere jire mun tä töbike.

⁵ ¿Akwa yehti abko Apolos abko ütiäte ya? ¿Amne ti Pablo abko ütiäte ya? ¡Ñakare! ñobtä ñan angwane nun abko sribikä jirekäbe Ngöbökwé. Nun ne mden käkwe kukwe diribare munye, köböire munkwe tödekani Jesubti amne, nun Dänkienkwe sribi ño ño mikani nun itire itire kisete, ye aibe nunta nuene krörö:

⁶ Mun abko tire Ngöbökwé kwrere. Tikwe Ngöbö Kukwei nieba munye, ye abko nura nökata kwrere namani munbtä amne, Apolos abko ñö metakaka nurabti kwrere nükani kukwe dirire munye. Akwa Ngöbö ara jire abko käkwe ja kukwei mikani niren munbtä.

⁷ Ne aisete ni nura nökaka amne ni ñö metakaka nurabti abko sribikä ja kwrere. Akwa Ngöbö abko këta nura mike niren, aisete Ngöbö aibe ütiäte.

⁸ Ni nura nökaka amne ni ñö metakaka nurabti abko sribi ketetibe kwetre, akwa ni itire itire këta sribire ño, ye erere Ngöbökwé ütiä biandi jene jene nie.

⁹ Ne aisete, nun abko sribikä jen Ngöbökwé amne nunta sribire munbe, akwa mun abko tire Ngöbökwé, aisete munkwe ñan nun mika ütiäte amne mun ñan reketa nunkri.

Erere arato, mun abko ju Ngöbökwé amne,

¹⁰ ti abko ni töbtä ju mikabtä kwrere. Ja moto kuinbti Ngöbökwé ja di biani tie. Di yehti ürä kä te ruäre, ye tikwe mikani käne ju mikakrä, erere tikwe ju kömikani kore. Ju kömikani tikwe, ürä yehti ni mda mda tä ju mike janknu mda. Akwa ni itire itire këta ju mike ño, ye käkwe sribidre era metre,

11 ñobtä ñan angwane ürä krati nökanina tikwe kä te ruäre ju mikakrä ye abko Jesukristo ara. Yebti ni ñan raba ürä mda nökö jire.

12 Ürä mikanina jukrä, yebti ni rabadre oro, plata, amne jä ütiäte ütiäte mike jure, ye abko nita kukwe dirire metre Jesukristobtä kwrere. Erere arato, kri kukwän, mikä amne trärä ni raba mike jure arato, ürä nökanina yebti, ye abko kukwe bä töbtä aibe dirita ni mda mdakwe mun ngätäite ye kwrere.

13 Akwa Ngöbökwe kukwe ükadite ni jökrä kräke kä mrä, ye näire abko nikwe sribibare ño abko gadi era metre jökrä, ñobtä ñan angwane Ngöbö jatadi ñukwä kwrere angwane, ni itire itire käkwe sribibare kuin ya, ñakare ya abko rabadi gare Ngöbö diebti,

14 aisete ni itire itire käkwe jändrän mikani jure ñan rukwadre ne ngwane, Ngöbökwe ütiä biandi ie.

15 Akwa kukwe diribare blo, käkwe jändrän blo blo mikani jure ye rukwadre ne ngwane, sribi kwe rikadi ngwarbe kän. Angwane ni iti kätä ngitie ñukwä ngäniene, kätä kwäräbere, ye kwrere kwäräbedi kwe amne rabadi dianintari, akwa sribi kwe abko rukwadi kän.

16 ¡Akwa mun abko ju Ngöbökwe amne Ngöbö Üaita nüne munbtä, ye gare ñakare munye ya ño amarebti ye!

17 Ne aisete nirekwe mun mikadre ja denkä jene jene abko erere ju Ngöbökwe ye juandre ngwarbe kwe Ngöbökan, ni ye abko Ngöbökwe juandi ngwarbe arato, ñobtä ñan angwane ju Ngöbökwe abko deme amne ütiäte kräke amne mun abko ju

Ngöbökwe ye ara.

¹⁸ Munkwe ñan ja ngöka krörö au: Mun mden mden, ie ja ruen töbtä kukwe kä nebtäbti käkwe ja töi kwita amne munkwe ja mikata ni töbtä ñakare kwrere angwane, mun rabadi töbtä era metre Ngöbö ngwärekri.

¹⁹ Munkwe nuendre kore, ñobtä ñan angwane kukwe tuen töbtä nitre kä nebtäye, ye tuen töbtä kri munye, akwa kukwe ye abko töbtä ñakare Ngöbökrä. Ye aisete Ngöbö Kukwei btä nieta krörö: Nitre tä bike töbtä käta kukwe ükete bätäkä ngwarbe, kukwe ye arabe Ngöböta kiteta niaratre dokwäbtä mikakäre ngite.

²⁰ Erere arato nieta: Kukwe tuen bäri töbtä ni kä nebtäye, abkobtä ni töbtä töbtä tä töbike, ye abko kukwe ngwarbe, ütiäte ñakare gare kuin ni Dänkienye, nieta Ngöbö Kukweibtä.

²¹ Ye mden kisete, munta nire nire mike ütiäte jae, yebtä munkwe ñan bikadre kri, ñobtä ñan angwane mun tä rä jändrän jökrä bkäne amne jändrän jökrä abko munkrä abko krörö:

²² Ti Pablo amne Apolos amne Pedro, nun abko Ngöbökwe biani munye sribikäre mun die mikakrä, aisete nun abko munkwe. Erere arato, kä temen, te munta nüne abko mun die mikakrä amne, munta nüne angwane jändrän jökrä ye abko munkwe amne, mun krütadre angwane, mun tädi jändrän jökrä bkäne janknu. Mdakäre abko, dre dre tä nakenkä mtare amne dre dre rakadrekä köbö mdabti ye abko mun die mikakrä arato.

²³ Ye kwrere jändrän jökrä abko munkwe amne mun abko Kristokwe amne Kristo abko Ngöbökwe.

4

Nitre Jesu kukwei ngwianka

¹ Ye abko, nun Jesu kukwei ngwianka abko sribikä jirekäbe Kristokrä amne, kukwe nämane kaibe tiebe Ngöbökwe Kristobtä, ye abko Ngöbökwe mikani nun kisete dirikäre ni mda mdaye, aisete nun abko sribi ye nuenkä munkwe nütü kore nunbtä.

² Akwa jändrän mikata ni kisete sribikäre kore angwane, ni yebti bkänkätä tödeke abko bä mikadre kwe jabtä.

³ Akwa munkwe töbikadre ño tibtä amne sribi tikwebtä amne, ni mdakwe töbikadre ño tibtä, ye abko ñakare bäri ütiäte tikrä. Erere arato, ti ara kätä töbikadre ño jabtä au, ye ütiäte ñakare tikrä arato.

⁴ Ti ne abko, ie ja ruen ngite ñakare, akwa ñan ti töi metre jökrä tita niere, akwa ti Dänkien aibe käkwe ti ngite ya ño niedre tibtä abko tita niere.

⁵ Ne aisete munkwe ñan töbika jire ni mda rüere kitakäre ngise kä ne ngwane, akwa kukwe rükaninte tiebe nikwe amne ni töi ño ño, ye ni Dänkien jatadita angwane mikadi gare jökrä kwe, aisete ye ngibia munkwe angwane, kä mrä ni itire itire käkwe dre dre nuenbare abkobtä Ngöbökwe kukwe ükadite kräke, ye abko ngibia munkwe.

⁶ Ti mräkätre, tita kukwe ne tike kore Apolobtä amne jabtä mun die mikakäre, munkwe ja töitikadre nunbtä angwane, kukwe krörö nieta ni kwatikwe rükadre gare metre munye: Kukwe tä tikani Ngöbö Kukweibtä, ye aibe mikadre täte munkwe. Munkwe kukwe ye mikadre täte ne ngwane, ja ñan rabadre ruen bäri kri ni mdabtä,

käkwe ni iti mikadre ütiäte amne ni mda abko mikadre ngwarbe.

⁷ Munkwe ñan bikadre kri ni mda mdabtä, ñobtä ñan angwane ¿nrekwe mun mikani bäri ütiäte ni mda mdakrä? Mun abko ja kwrere ni mda mdabe. ¿Amne jändränäta munkwe, ye mden abko Ngöbökwe biani ñakare munye? Jändrän jökrä munkwe abko Ngöbökwe biani munye, ¡ye ño abko nükani ja di jenbti munye, munta nütüre!

⁸ Jändrän ie mun töta nebe, erere nena jökrä munkwe amne mun nena jändrän Ngöbökwe bkäne kabre amne mun nena jreire kaibe Ngöböbe munta nütüre jabtä, aisete nun Jesu kukwei ngwiankatre abko ngwarbe, ütiäte ñakare ruen munye. ¡Mun rabadre jreire bkänä näre, ye rabadre bäri kuin nunkrä, ñobtä ñan angwane nun rabadre jreire munbe siba! Akwa ñakare kore.

⁹ Akwa bäsi ni ngite ütiäte ñakare mikani kämikadre, ye jäta niken ngite mikata mrä köre, kwrere jire Ngöbökwe nun Jesu kukwei ngwianka mikani abko ruen tie. Amne bäsi ni mikani kämikakäre, kwrere jire nunta angeletre okwäbti amne ni jökrä okwäbti, tuen kore tie.

¹⁰ Mdakäre abko, sribibtä Kristokrä nunta nebe tuen töi ñakare ni mda mdaye, akwa munta ketetibe Kristobe, aisete jata nebe tuen töbtä munye. ¡Nun abko di ñakare, akwa mun abko dite dite tä nebe ruen munye! ¡Mun mikata ütiäte akwa, nun abko mikata ütiäte ñakare!

¹¹ Mekera abti kä nüke mtare, nunta mrö nike. Nun Jesu kukwei ngwianka tä tomna nike amne dän ngututüre chekacheka nunkwe. Nun mikata ene ja kisete ni mdakwe amne ju ñakare jen

nunkwe.

¹² Erere arato, nunta neme dräre sribire ja kise jenbti mrökrä jae. Ni mda mda tä ñäke taretare nunye, akwa nunta ja di kärere kräke Ngöböye. Sribibtä Jesukrä nun rüe tä näin kisere nun jiebti, akwa nunta neme kwekbe jirekäbe.

¹³ Ni mda mda käta kukwe känene ngwarbe nun rüere akwa, nunta kukwe kaen ngäbti ja moto kuinbti. Erere arato, jändrän käme kitakata, kwrere jire nunta nebe tuen ni mda mdaye abti kä nüke mtare.

¹⁴ Tita tärä tike kore munye, ye abko ñan mun rabadre ja gaire abkokäre tita tike, akwa mun tare kri tikwe, aisete ngäbäkäre nikwe btä mäträta, ye kwrere tita mäträre munbtä,

¹⁵ ñobtä ñan angwane nane mun tödekaka Jesubti, kräke ni rabadre mili krä jätä dirikäre Kristobtä munye, akwa ni mun rün kwrere abko ñakare mda. Ti ara käkwe kukwe kuin Jesubtä mikani gare käne munye, ye köböire mun nikani nüne ketetibe Kristo Jesube angwane, ti ne aibe mun rün kwrere.

¹⁶ Ye aisete tita nüne ño, ye kwrere munkwe nüna abko tita ribere kisere munye.

¹⁷ Ne aisete, ti ngobo tare tikwe ni Dänkien käbti Timoteo tä näin metre ni Dänkienbe abko tikwe juanba nebe mun kanti yete. Tita nüne ño Kristo Jesu ngwäkri, ye kwrere tita nünamna ni mda mdaye kä ketareketare temen nitre gätäkä Jesu käbtiye, ye abko Timoteokwe mikadita töre munye, abkokäre tikwe juanba.

¹⁸ Akwa mun ngätäite yete abko, ti ñan rikadreta jire ni ruäre tätre nütüre, aisete tä jäme amne tä

bike krikri.

¹⁹ Akwa ti rikadreta basare munye yete, ie ti Dänkien tö ne ngwane, bä jötröra ti näin nebe mun kánti yete. Ye ngwane, nire nire ie ja ruen bäri ütiäte krikri abko käta ñäke, akwa Ngöbö di tarä kri ni yehtë ya tikwe tuadi,

²⁰ ñobtä ñan angwane ni bti Ngöböta govrane ye ngätäite kukwe nuäre nuäre jirekäbe abko ñakare ütiäte akwa, Ngöbö di krita nibtä ye abko ütiäte.

²¹ Ye abko, ¿ti rikadre ño nebe mun kánti, ie mun tö? ¿Ti rikadre romone mäträkäre munhtë, ie mun tö ya? o ¿ti moto jäme, bti ti rikadre nebe, ie mun tö ya?

5

Ni iti nämane meyekrä mike jabe abko juandretari

¹ Ti mräkätre, mun ngätäite yete nita iti abko meyekrä rünbe tä mike jabe abko tikwe gaba. Nitre tödekaka ñakare Jesubti käta kukwe käme diän diän ye kwrere nuene ñakare jire abko erere nuenta mun ngätäite yete.

² Yehtë mun moto rabadrera ulire amne ni kukwe käme nuenkä meyekräbe kore tä mun ngätäite, ye juandretarira ja ngätäite munkwe, akwa mun abko tä bike krikri jirekäbe, ñobtä ñan angwane munta nekete bäri ja ken Ngöbököri, aise te kukwe käme kore abko ñan tä mun mike ngite Ngöböye abko munta nütüre jabtä.

³ Tita ñakare ketetibe munbe yete akwa, ti töi abko tä ketetibe munbe, aise te tita ketetibe munbe kwrere käkwe kukwe ükatebara ni kukwe nuenkä käme kore btä.

⁴ Ne aisete munkwe gätädi Jesu käfti angwane, ti töi tä ketetibe munbe, erere arato ni Dänkien Jesu die tädi munbe angwane,

⁵ ni kukwe nuenkä käme meyekräbe ye munkwe mika gare Satanaye, niarakwe ja tare nikadre kri, akwa mrä Jesu jatadita angwane, niara üai rabadre dianintari abkokäre munkwe mika gare kore Satanaye.

⁶ Tita niere kore, ñobtä ñan angwane munta bike krikri btä, akwa ye abko käme. Lebadura abko käta kukwe käme bä mike, aisete lebadura mikata chi arinante abko tä niken jökrä arinante ta.

⁷ Ni kukwe nuenkä käme ye abko lebadura kwrere, käkwe mun töi mikadre käme jökrä. Ye ngäniene munkwe ni ye juantari mento angwane, arina btin mikata sribedre banre, te lebadura ñakare, ye kwrere mun rabadi deme. Akwa era metre mun nena arina btin kwrere, ñobtä ñan angwane kordero Pascuakrä kämikata ni ngite di-ankakäre, ye kwrere Kristo krütanina ni ngite di-ankakäre nibtä, aisete niara abko Kordero nikwe.

⁸ Pascua näire abko ju kwatirekwatire, kanti arina te lebadura tä gwi, ye abko kitakata jire jökrä ju bäre, ye kwrere kukwe käme diän diän ye nikwe ñan tuadremetre ja ngätäite, ñobtä ñan angwane Kristo krütanina nikrä, akwa nikwe nünandre era metre amne ñan nikwe ni mda ngökadre angwane, ni rabadi arina btin kwrere.

⁹ Mdakäre abko, tikwe tärä mdara jire tikaba munye, btä tikwe nieba krörö munye: Ni merire brare bti kä ngwarbe, ye tä ja mike gure bati bati abko ben munkwe ñan ja getadre jire, tikwe nieba.

¹⁰ Akwa ye abko, ñan ni tödekaka ñakare Jesubti

abkobtä tikwe tärä tikaba kore munye amne, ñan ni jändrän jenena ribekä jae amne ñan nitre ni ngökö amne ñan nitre jändrän ngwarbe mikaka ngöböre jae abkobtä tikwe tärä tikaba kore munye. Ñan tikwe tärä tikaba ni korekorebtä, ñobtä ñan angwane ni korekore tödekaka ñakare Jesubti, ben munkwe ñan ja getadre ne ngwane, munkwe ñan nünandre kä nebtä mda niaratre ngätäite.

¹¹ Akwa nitre tödekaka Jesubti tä niere, akwa tä kukwe nuene kämekäme, käta ja mike gure bati bati, tä jändrän jenena ribere jirekäbe jakrä, tä jändrän ngwarbe mike ngöböre jae, tätre kukwe känene ngwarbe ni mda mda rüere amne, tä dröbare amne tä gore, ni ye kwrere abko ben munkwe ñan ja getadre amne nin munkwe mrödre jire ketetibe ben abko tikwe nieba munye.

¹²⁻¹³ Ni ñakare tödekaka Jesubti abko kräke ñan tita kukwe ükatekä. Ngöbökwé kukwe ükadite bentre. Akwa nitre tödekaka Jesubti tä mun ngätäite, kräke mun nena kukwe ükete, aise te ni kukwe käme nuenkä meyekräbe, ye munkwe dianka mento ja ngätäite yete.

6

Nitre tödekaka Jesubti ñan rikadre ja ngwena kritoboye

¹ Kukwe mda btä ti tö nibi blitai munbe arato. Kukweta neme ja rüere kwärikwäri munkwe angwane, kritobo tödekaka ñakare Jesubti, kanti munta niken ja ngwena, jye ñobtä mun ñan tä niken kukwe ngwena jirekäbe nitre tödekaka Jesubtiye ükatekäre jakrä ja ngätäite amarebti se!

² Kä mrä angwane, nitre tödekaka Jesubti käkwe kukwe ükadite nitre ñakare tödekaka Jesubti yekrä, jye gare ñakare munye ya! ¿Munkwe kukwe ükadite kore ni mda mdakrä amarebti kukwe kiakia tä nakenkä kä ne ngwane abko ja ñan nuke töre munye ükete jakrä ye?

³ Mdakäre abko, nikwe kukwe ükadite angele-trekrä arato. jYe aisete ni di tarä täte kukwe kiakia kä nebtä ükatekäre jakrä!

⁴ Ye aisete, jändrän munkwe btä munta rüre jabe kwärikwäri angwane, nitre tödekaka ñakare Jesubti abko ie munta niken kukwe mike ükadrete jakrä, ye kwrere munkwe ñan nuendre jire chi.

⁵ Mun rabadre ja gaire kri, abkokäre tita kukwe ne niere munye. ¿Ni töbtä tödekaka Jesubti ñakare jire iti mun ngätäite käkwe kukwe ükadrete ja mräkätrekrä ya? Ni töbtä tarä mun ngätäite käkwe kukwe ükadrete ruen tie.

⁶ Akwa mtare ja mräkä iti tödekaka Jesubti käta niara mräkä Jesu käbti kite ngise kritoboye akwa, jkritobo tödekaka ñakare Jesubti ngwäkri munta niken ja ngwena kwärikwäri!

⁷ Munta rüre jirekäbe jabe kwärikwäri, aisete nane kritobo käkwe kukwe ükadrete kuin makrä, akwa era metre ma ganandre ñakare Ngöbö ngwäkri, ñobtä ñan angwane munta Jesu mike ngwarbe ni jökrä ngwäkri. Ye abko kukweta neme mun rüere angwane, mun rabadre neme kwekbe jirekäbe abko rabadre bäri kuin. Erere arato, jändrän goita munkän angwane, mun rabadre neme kwekbe jirekäbe abko rabadre bäri kuin,

⁸ amarebti mun ara jire käta kukwe nuene käme

mun mräkäbtä käta jändrän goire mun mräkä kän.

⁹⁻¹⁰ Abtä ti tö mun mikai mokre abko krörö: Jesu jatadita abti Ngöbö rabadi gobrane, ben ni kukwe käme nuenkä ñan rabadi, ye garera munye. Munkwe ñan ja ngökamna, ñobtä ñan angwane Ngöbö rabadi gobrane, ben ni ja mikaka gure bati bati ñan rabadre jire. Erere arato, ni jändrän ngwarbe mikaka ngöböre jae, ni gure akwa tä ja mike gure tiebetiebe ni mdabe amne, ni brare bikaka merire jae kwärikwäri amne ni gokä, ni kábäre amne ni dröbaka, ni blitaka ngwarbe ni mda mda rüere amne, ni jändrän diankaka ni mda mdakän, ye käkwe ñan nünandre kärekäre Ngöböbe.

¹¹ Käne, mun ngämi tödeke Jesubti, känenkri mun ruäre nämane nüne kore, akwa mtare Ngöbökwé mun ngite dianinkära munbtä, käkwe mun mikani jenena nünakäre deme amne metre jakrä amne mun ñakare ngite mda ja ngwärekwé niebare kwe munbtä amne mun kani ngäbti kwe ni Dänkien Jesukristo käbti amne Ngöbö Üai Deme köböire.

Nikwe ñan ja mikadre gure bati bati

¹² Mun ngätäite munta niere: Ti tö rabadre dre dre nuein, ye erere Ngöböta kä bien tie nuene jökrä, munta niere. Akwa jändrän jökrä nuendre abko ñakare kuin ni die mikakrä. Ne aiseté, nane ti rabadre jändrän jökrä nuene, akwa jändrän nuendre, ye abko ñan tikwe mikadre ja dänkiene.

¹³ Mdakäre abko, munta niere: mrö abko ni bülekrä amne ni büle abko mrökrä, munta niere. Ye abko era, akwa kä mrä angwane, Ngöbökwé mrö amne ni büle juandi ngwarbe jökrä. Akwa ni ngrabare abko ñakare ni büle kwrere. Ni ngrabare

abko ñakare ja mikakäre gure bati bati, akwa ni ngrabare abko nünakäre metre ni Dänkienkrä amne ni Dänkien abko kätä ni ngrabare mike ütiäte jae.

14 Ye abko tä gare nie, ñobtä ñan angwane ja di jenbti Ngöbökwe ni Dänkien mikaninta nire, ye kwrere ni mikadita nire ni ngrabare ben gwaire, aiseite ni ngrabare ütiäte ni Dänkienkrä gare nie.

15 Mun ngrabare ye abko Kristo kiakia ngrabare ye garera kuin munye, aiseite ¿Jesu kiakia ngrabare ye abko meri bti kä ngwarbe abko ben mikadre ketetibe ya? ¿Ñakare jire!

16 Meri bti kä ngwarbe abko ni brare tä mike jabe angwane, niaratre nibu tä neme ni itibe kwrere abko gare kuin nie, ñobtä ñan angwane Ngöbö Kukweita blite ni merire, brare kätä ja mike gure yebtä angwane tä niere krörö:

Niaratre ni nibu,

ye abko rabadi ni itibe kwrere, *Génesis 2.24* nieta Ngöbö Kukweibtä, aiseite meri bti kä ngwarbe abko ni brare tä mike jabe angwane, niaratre nibu tä neme ni itibe kwrere, ye garera kuin munye.

17 Akwa nita tödeke ni Dänkienbti abko ben ni üaita neme ketetibe niara Üaibe.

18 Ye mdenbtä, meri mden mden ben mun tö ja mikai gure bati bati, ye ngäniene mun gitia, ñobtä ñan angwane kukwe bätäkä ngwarbe btä nita ja mike ngite, ye abko tä ni ngrabare bäre mento, akwa nita ja mike gure bati bati, ye abko ja mikata ngite ja ngrabare rüere au.

19 Ye abko mun brare käkwe ñan nuendre jire chi, ñobtä ñan angwane Ngöbökwe ja Üai biani mun

itire itireye, aisete Ngöbö Üaita nüne mun itire itire btä, aisete mun itire itire abko ju nünankrä Ngöbö Üai Demekwe, ¿ye gare ñakare munye ya? Ne aisete mun tö dre dre nuein ja ngrabarebti, ye abko mun ñan raba nuene, ñobtä ñan angwane mun ñakare ja bkänkä au,

²⁰ ñobtä ñan angwane Ngöbökwé mun kökani jakrä, aisete mun ngrabare amne mun üai, yebti munkwe Ngöbö mika ütiäte.

7

Ja mikadre gure ya, ñakare ya abkobtä Pablokwe diribare

¹ Mtare abko, munkwe kukwe ngwianintari täräbti tie, yebtä ti bike mun kukwei kaen ngäbti krörö: Munta kukwe ngwentari krörö: ¿Ni brare brare käkwe ñan ja mikadre gure ni mdabe töi kwe rüere abko rabadre bäri kuin ya, ñakare ya? abko munta ngwentari tie.

² Ti abko tä niere krörö: Ni kwati merire brare tä ja mike ngite jabe kwärikwäri mun ngätäite, aisete ye ngäniene ni brare gure gure käkwe kibia meri jen kwebe. Erere arato, ni merire gure gure käkwe kibia brare jen kwebe.

³ Ye abko, ni brare käkwe ñan ja kábäi merire kwe kän akwa kibiadre kwe ben amne, ni merire käkwe ñan ja kábäi kwäräi kwe kän, akwa kibiadre kwe ben,

⁴ ñobtä ñan angwane ni merire ñan tä nebe ja ngrabare bkäne au akwa, kwäräi kwe tä nebe niara ngrabare bkäne arato. Erere arato, ni brare ñan tärä nebe ja ngrabare bkäne au akwa, merire kwe tä nebe niara ngrabare bkäne arato.

⁵ Ne aisete ni brare amne ni merire tä jabe, ye käkwe ñan ja kábäi jakän kwärikwäri. Akwa nane mun tö raba kä diainkä jenena blitakäre Ngöböbe, käkwe ja töi mikadre ruäre blitakäre Ngöböbe, ye ngwane mun ñan tö raba kibiai jabe ne ngwane, munkwe ñan kibia jabe. Akwa yehti mun rika kibienta jabe, ñobtä ñan angwane nane ja bänbtä jae kwärikwäri Satanakwe mun töi mikadre ja mike ngite.

⁶ Tita kukwe niere, ne kwrere mun tö nuein ne ngwane, tä dbe akwa ñan tita nuemna munye,

⁷ ñobtä ñan angwane ni jökrä rabadre kaibe ti kwrere abko rabadre bäri kuin, tita nütüre, akwa ni itire itire, ie Ngöböta ja di bien jene jene, aisete ni jökrä ñan raba neme kaibe ti kwrere.

⁸ Mdakäre abko, ni brare bati gure ñakare ya o ni brare kän meri krütani ya amne meri kän brare krütani, käkwe ñan ja mikadreta gure amne, rabadre kaibe ti kwrere, ye rabadre bäri kuin ruen tie abko ti tö niei munye.

⁹ Akwa mun ñan raba neme nuäre nüne kaibe ne ngwane, munkwe ja mikata gure jirekäbe, ñobtä ñan angwane mun ñan tädre neme ngware jirekäbe jabe, ye abko rabadre bäri kuin ruen tie.

¹⁰ Mdakäre abko, ni gure gure, ie tita kukwe nuemna krörö, ne abko ñan ti kukwei akwa, ni Dänkien ara jire nämane nüne kä nebtä angwane, niarakwe kukwe nuemna abko krörö: Ni merire käkwe brare kwe tuametre ñakare jire,

¹¹ akwa nane ni merire käkwe brare kwe tuametre ne ngwane, raba kaibe jirekäbe. Akwa tö raba ja mikaita gure ne ngwane, ja mäkäta kwe brare kwebe. Ye kwrere arato, ni brare käkwe merire

kwe tuametre ñakare jire abko ti tö niei munye.

¹² Ni mda mda abko, ie ti bike kukwe mda niere. Kukwe ne abko ni Dänkienkwe diribare ñakare btä akwa, tita niere krörö munye: Ni mräkä brare tödekaka Jesubti tä gure ni merire ñakare tödekaka Jesubti ben, akwa meri kwe tö nünai janknu ben ne ngwane, meri kwe ye ñan tuametre kwe.

¹³ Erere arato, ni mräkä merire tödekaka Jesubti tä gure ni brare ñakare tödekaka Jesubti ben, akwa brare kwe tö nünai janknu ben ne ngwane, brare kwe ye ñan tuametre kwe,

¹⁴ ñobtä ñan angwane meri tödekaka Jesubti, ye köböire nane brare kwe ñan tä tödeke Jesubti, ye käkwe tödekadre Jesubti, abkokäre Ngöbökwé mikani jenena jakrä. Erere arato, brare tödekaka Jesubti, ye köböire nane meri kwe ñan tä tödeke Jesubti, ye käkwe tödekadre Jesubti, abkokäre Ngöbökwé mikani jenena jakrä. Ye kwrere ngäbäkre munkwe ñan tä tuen ngite Ngöböye, akwa nane tödekadre kwe Jesubti arato, abkokäre Ngöbökwé mikani jenena jakrä arato.

¹⁵ Akwa nane ni ja kwäräire iti ñan tä tödeke Jesubti abko tö raba ja tuaimetre ni tödekaka Jesubti ben, ne ngwane ja tuametre kwetre. Munkwe nuendre kore angwane, ni mräkä brare amne ni ngwai Jesu käfti rabadreta kaibe jirekäbe, ñobtä ñan angwane Ngöbökwé ni käräbare nünakäre jäme jabe kwärikwäri.

¹⁶ Ne aisete, mun merire tödekaka Jesubti, ye köböire mun kwäräi ñakare tödekaka Jesubti ye rabadre dianintari ya ño gare ñakare munye. Erere arato, mun brare tödekaka Jesubti, ye köböire meri munkwe tä tödeke ñakare Jesubti, ye rabadre

dianintari ya ño gare ñakare munye, aise te munkwe nünandre janknu jabe abko rabadre bári kuin.

¹⁷ Akwa mun nãmane nüne nirebe angwane Ngöbökwe mun kãrãbare jakrä, ye ben munkwe nuna janknu, ñobtä ñan angwane ni Dãnkien Kristo kãkwe kukwe mikanintbe kore munkrä, ye abko nitre gätãkã Jesu kãbti kã ketareketare temen, krãke tita kukwe ùkete nuendre kore.

¹⁸ Ye abko, ni Dãnkienkwe kukwe mikanintbe kore ni krãke, ne aise te mun ruãre abko ñãrãkrã mikanina mun kwatabtä angwane, Ngöbökwe mun kãrãbare jakrä ne ngwane, munkwe ñan töbika ja kwata miketa täte. Erere arato, mun ñãrãkrã mikani ñakare mun kwatabtä abko angwane, Ngöbökwe mun kãrãbare jakrä ne ngwane, mun ñan ja ñãrãkrã mika ja kwatabtä,

¹⁹ ñobtä ñan angwane ni ñãrãkrã tära ni kwatabtä ya, ñakare ya, yebti abko ni ñan tä neme dianintari, aise te ñakare bári ütiãte. Akwa nita Ngöbö Kukwei mike täte ya, ñakare ya, ye abko bári ütiãte kri.

²⁰ Ne aise te mun nãmane nüne ño angwane, Ngöbökwe mun kãrãbare jakrä, ye kwrere munkwe nuna.

²¹ Ye abko, ma nãmane ni klaborë ni mdakwe angwane, ma kãrãbare Ngöbökwe jakrä, yebtä makwe ñan töbika dikaro, akwa ma rabadreta tikaninte raba tuen mae ne ngwane, makwe ñan tuametre niken ja bãre.

²² Akwa ma nãmane klaborë ni mdakwe angwane, Ngöbökwe ma kãrãbare nüne ketetibe ni Dãnkien Kristobe, yebtä makwe ñan töbikadre dikaro, ñobtä ñan angwane mtare mata tikaninte

ma ngitebtä amne ni Dänkien käta ma bkäne. Ye kwrere arato, ma ñan nämane klabore ni mdakwe angwane, Ngöbökwe ma käräbare jakrä ye ngwane, ma abko klabore Kristokwe mtare.

²³ Ngöbökwe mun kökani jakrä, aisete munkwe ñan ja mikata klabore ni mda mdakwe.

²⁴ Ne aisete ti mräkätre, mun nämane nüne ño angwane, Ngöbökwe mun käräbare jakrä, ye kwrere munkwe nüna janknu.

¿Ni kaibekaibe käkwe ja mikadre gure ya, ñakare ya?

²⁵ Mtare, meri kaibekaibe abkobtä ti tö bli-tai, yebtä abko ni Dänkien käkwe kukwe diribare ñakare, akwa ni Dänkienkwe ti ngwiani ruentari tare jae, aisete tita töbike ño ye abko ütiäte, abtä munkwe tödekadre ti kukweibti ruen tie.

²⁶ Nita nüne ne näire kukwe taretare tä nakenkä krübäte ni rüere, aisete mun brare kaibekaibe tä nüne ño mtare, ye kwrere munkwe nünandre janknu abko rabadre bäri kuin tuen tie.

²⁷ Akwa mata gure ne ngwane, makwe ñan meri makwe tuametre; akwa ma gure ñakare ne ngwane, makwe ñan meri känä jakrä.

²⁸ Akwa mun brare brare käkwe ja mikadre gure ne ngwane, munkwe ñan ja mikadre ngite Ngöbö rüere. Erere arato, meri kaibekaibe käkwe ja mikadre gure angwane, ja mikadre ngite ñakare kwetre Ngöbö rüere. Akwa nita ja mike gure abko kisete kukweta kite kri mda, ye abko ñan rakadrekä munbtä, abkokäre tita niere kore.

²⁹ Ti mräkätre, ñobtä tita niere krörö: Ni Dänkien kebera kiteta amne kä kitera neme braibe ni käne,

aisete ni gure gure kākwe nūna ni kaibekaibe kwrere sribikāre Ngöbökrā.

³⁰ Erere arato, ni bti kā drangwane drangwane abtä tä neme ulire ulire, yehtë ñan töbika kri kwe, akwa nūnandre janknu kwe Ngöbökrā; nire nire kätä kā ngwen nuäre jabtä, yehtë ñan töbika kri kwe, akwa nūnandre janknu kwe Ngöbökrā; ni jändrän kökaka kökaka abko ñan töbikadre kri jändrän yehtë kwe, akwa nūnandre janknu kwe Ngöbökrā;

³¹ nire nire tä jändrän kā nehtë bkāne, yehtë ñan töbikadre kri kwe, akwa nūnandre janknu kwe Ngöbökrā, ñobtä ñan angwane nūnandre Ngöbökrā abko bäri ütiäte jändrän jökrā ngwä, ñobtä ñan angwane kā tuata nikwe ne abko näin jökrā ta aise.

³² Akwa munkwe ñan töbikadre dikaro kukwe bätäkā ngwarbehtë, aise tita blite kore munbe. Ye abko, ni brare kaibe kätä töbike bäri jändrän ni Dänkienkwe yehtë amne, ni Dänkien moto mikadre ño nuäre kwe, yehtë tä töbike.

³³ Amne ni brare gure abko tä töbike bäri jändrän kā nehtë btä, aise merire kwe moto mikadre ño nuäre kwe, yehtë tä töbike.

³⁴ Ye kwrere töita jändrän ketebu btä. Ye kwrere arato, meri kwäräi ñakare kwe amne meri kaibekaibe tä töbike bäri jändrän ni Dänkienkwe yehtë, kätä ja ngrabare amne ja üai mike deme ni Dänkienkrä. Amne meri gure gure abko jändrän kā nehtë, btä tä töbike bäri, aise kwäräi moto mikadre ño nuäre kwe, btä tä töbike bäri arato.

³⁵ Ne ñan ti tö kukwe tare mikai mun kötärä, kätä ja mikamna gure ñakare munye, akwa munkwe

sribidre jãme ni Dãnkienkrã amne kukwe mda mda ñan rabadre mun jiete abko ie ti tã, kãta niere kore munye.

³⁶ Mdakãre abko, ni ruãre kwe meri bati, ben tã mikani jakrã kwãrikwãri, ye ben tã ja mikai gure ne ngwane, ja mika gure kwe, ñobtã ñan angwane meri ye nena ünãn amne ja mikadre gure kwe abko kãi nena ie. Ne aisete ja mikadre gure kwe raba ruen ie angwane, dre nuendre abko rabadre bãri kuin raba ruen ie, erere nuen kwe, aisete ni tã raba ja mikai gure, kãkwe ja mika gure. Yebtã abko ñan ja mikadre ngite kwe Ngõbö rüere.

³⁷ Akwa ni mda abko kwe meri bati ben tã mikani jakrã kwãrikwãri, ye ben ñan tã raba ja mikai gure amne ni mdakwe ñan tãi diandre rabakãre kaibe, akwa tã tãbike kwatibe kore ja tãi jenbti, ne ngwane ja ñan mika gure kwe jirekãbe abko rabadre dbe.

³⁸ Ne aisete, meri ben ni brare tã mikani jakrã kwãrikwãri ye ben ja mikadre gure kwe abko rabadre kuin, akwa ñan ja mikadre gure ben kwe abko rabadre bãri kuin.

³⁹ Mdakãre abko, ni merire gure gure abko brare kwe tã nüne, ye ngwane brare ñan tuame-tre kwe, akwa brare kwe krütadre kãn ne ngwane, rabadreta kaibe ja mikakãreta gure, akwa ni tãdekaka Jesubti aibe ben ja mikadreta gure kwe.

⁴⁰ Akwa ja ñan mikadreta gure kwe angwane, kã tãdre bãri nuãre btã ruen tie. Ne abko Ngõbö Üai tã tibã, aisete tita tãbike kore, ye abko kuin ruen tie.

Ju blitakrä ngöbö ngwarbebe, ye kánti mrödre ñakare

¹ Jändrän kämikata ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte abko ngrie kwetadre ya, ñakare ya, abkobtä munkwe kukwe ngwianintari tie, yebtä ti bike blite mda. Mun jökrä kätä niere krörö kukwe nebtä: Kukweta ükaninte ño era metre Ngöbökwé abko garera kuin jökrä nunye, munta niere jabtä. Akwa tita niere krörö: Kukweta ükaninte ño tä nūke gare kuin nie, nita nütüre angwane, nita nebe bike kri. Akwa nita ni mda mda tarere abko bāri ütiäte Ngöbökrä, ñobtä ñan angwane nita ni mda mda tarere angwane, nita die mike abko tita nütüre.

² Ni ruäre, ie kukweta ükaninte ño nena gare kuin tä nütüre, ye ngwane kukwe era metre ngāmi nebe gare täte ietre.

³ Akwa nire nire kätä Ngöbö tarere, ni ye abko gare kuin Ngöböye.

⁴ Jändrän kämikata ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte, jändrän ye abko ngrie kwetadre ya, ñakare ya, btä ti bike blite mda. Era metre ngöbö ngwarbe ñakare jire amne era metre Ngöbö tärä itibe, ye gare kuin nie.

⁵ Akwa kā kāinbti ya, kā temenbtä ya, yete ngöbötre tärä abko ni ruäre kätä niere. Ye kwrere bkänä, ni ñakare tödekaka Jesubti, kräke ngöbö tärä kwati amne dänkien tärä kwati arato.

⁶ Akwa ni tödekaka Jesubti abko kräke Ngöbö tärä itibe. Niara abko ni Rün amne niarakwe jändrän jökrä dätebare amne nita nüne niarakrä. Erere arato, ni Dänkienta itibe ni kräke abko Jesukristo. Jesukristo ye mden köböire jändrän jökrä dätebare Ngöbökwé amne niara mikani ni dätekä kwe arato.

⁷ Akwa mun ngätäite ni tödekaka Jesubti ruäre abko ie kukwe ye gare ñakare, ñobtä ñan angwane niaratre ngämi tödeke Jesubti, känenkri nämane ngöbötre ngwarbe ye mike ütiäte jae, amne jändrän kämika nämane kukwadre ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte, bti jändrän ye ngrie kweta nämane ju blitakrä ngöbö ngwarbebe yete. Ne aisete mtare ngöbötre ngwarbe tärä era metre nütüta janknu kwetre, abkokänti niaratre tä niken ngri kukwani ngöbö ngwarbeye ye kwete, tätre ngöbö ngwarbe mike ütiäte nütüta kwetre amne, töi braibe Jesubtä ñobtä ñan angwane kukwe metre ngöbö ngwarbebtä ngämi gare metre ietre, aisete jötrö ngwarbe jata nebe ruen ngite ietre ngri ye kwetabtä.

⁸ Akwa nita mröre, yebtä ñan Ngöböta ni kaen ngäbti bäri, aisete nikwe mrödre ye käkwe ñan ni mikadre kuin Ngöbö ngwärecri. Erere arato, nikwe ñan mrödre, ye käkwe ñan ni mikadre käme Ngöbö ngwärecri.

⁹ Ye mdenbtä, mun abko kräke ngöbö ngwarbe tärä ñakare era metre, aisete jändrän jökrä tuen dbe kwetadre, ye käkwe ñan ni mda mda töi braibe Jesubtä ye mikadre ja mike ngite. Ne aisete, mun ngämi niken mröre ju blitakrä ngöbö ngwarbebe yete, känenkri munkwe töbika kuin ja käne.

¹⁰ Ye ñobtä ñan angwane mun ie kukwe gare kuin abko käbti ju blitakrä ngöbö ngwarbebe, kánti nane mun rikadre mröre angwane, ni ruäre tödekaka Jesubti kräke ngöbö ngwarbe tärä amne töi braibe Jesubtä käkwe mun tuadre angwane, mröre ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte abko dbe nütüdre, aisete tö rabadre näin ngri ngöbö ng-

warbe mikakäre ütiäte ye kwetai.

¹¹ Ye angwane kukwe gare mae, ye käkwe ma mräkä Jesu käbti töi braibe amne di ñakare bökän Jesubtä ye mikadi ja mike ngite, yebtä abko riadrete. Kristo krütani niarakrä arato, aisete ma köböite niara ñan rikadre ji blobti.

¹² Mun mräkä Jesu käbti töi braibe Jesubtä, rüere munkwe ja mikadre ngite kore, ye ngwane Kristo ara jire rüere munta ja mike ngite arato.

¹³ Ne aisete jändrän kämikani kukwadre ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte abko ngrie, ye tikwe kwetadre käkwe ti mräkä Jesu käbti mikadre ja mike ngite, ye ngwane ngri ye tikwe ñan kwetadre jire chi mda, ti mräkä käkwe ñan Jesu tuadremetre abkokäre.

9

Pablo abko Jesu kukwei ngwianka era metre niebare kwe

¹ ¿Ti mräkätre, ti abko di ñakare kukwe nuene ja töi jenbti ya? ¡Jänri, ti di tärä! ¿Ti ñakare Jesu kukwei ngwianka era metre abko mun ruäreta nütüre ñan ñan? ¡Jänri, ti abko Jesu kukwei ngwianka era metre! ¿Tikwe ni Dänkien Jesu tuaba ñakare ya? ¡Jänri, tikwe tuaba! ¿Sribi tikwe köböire mun ara jire käkwe tödekani Jesubti ya? ¡Jänri, munkwe tödekani Jesubti sribi tikwe köböire!

² Nane ni mda mdakrä ti ñakare Jesu kukwei ngwianka era metre, akwa munkrä abko ti Jesu kukwei ngwianka era metre rükadre gare munye, ñobtä ñan angwane munta nekete ni Dänkien Jesubtä, ye abko käta ti Jesu kukwei ngwianka era metre bä mike.

³ Nitre ñäkäkä blo ti rüere abko ie ti tö niei krörö:
⁴ ¿Nitre Jesu kukwei ngwianka mda mda, ye ngätäite nun ne aibe abko käkwe ñan mrö amne tomna ribedre munbtä sribi ütiäre ya? ¡Jänri, nun raba jändrän ye ribere munbtä!

⁵ Erere arato, ¿ni Jesu kukwei ngwianka mda mda, ni Dänkien etbakantre amne Pedro arato tä niken meri kwekwe ngwena jabe, ye kwrere nun ñan raba niken meri tödekaka Jesubti ngwena ja nän mukore ya? ¡Jänri, nun tö rabadre, ne ngwane nun raba meri jakwe ngwena jabe!

⁶ Mdakäre abko, ¿Bernabé amne ti, nun ne aibe käkwe sribi mda mda nuendre mrökrä jae ya? ¡Ñakare jire!

⁷ Yebtä ti bike kukwe bä mike krörö munye: ¿Nitre rükä käta sribire gobrankrä, ye käta sribi ütiä bienta au jae ya? ¡Ñakare jire! ¿Amne ni uba nökaka ñan tä uba ngwä kwete ya? ¡Jänri, tä nökö kwetadre jae! Erere arato, ¿ni obeja ngibiaka käta kian kwainte, ye ñan tä ñaen ya? ¡Jänri, tä obeja ngibiare kian ñadre jae!

⁸ Ne abko ñakare ni kä nebtä aibe tä töbike kore abko erere tita niere, akwa Ngöbö Kukwei tikani Moisékwe käta niere arato,

⁹ aisete Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye btä tä tikani krörö: Buey trigo münantekä, ye munkwe ñan kö kita ngwärebtä abko tä tikani kore. ¿Ye abko, Ngöbö töi nämane buey aibe die mike, käkwe kukwe niebare kore ya? Ñakare.

¹⁰ Ngöbö töi nämane ni ne die mike arato, käkwe niebare kore. Ni ne kräke Ngöbökwé ja kukwei tikamna, ñobtä ñan angwane ni nura nökaka amne ni nura ngwä ötaka abko rabadre mrö bkäne tätre

nütüre, aisete tä sribi nuene.

¹¹ Ye kwrere arato, Ngöbö kukwei kuin Jesubtä nunkwe nökani nura kwrere mun ngätäite, ye ütiäre abko nunkwe jändrän munkwe mätäidre munbtä abko ñakare blo,

¹² ñobtä ñan angwane ni mda mda akwa käta jändrän mätäire munbtä angwane, nun bärira jire käkwe jändrän mätäidre munbtä.

Akwa nun jändrän mätäire ñakare munbtä abti kä nüke mtare, ñobtä ñan angwane nun ñan tö jändrän nuein jire chi ja mikakäre ngite ni mda mda okwäbti abtä trö kwitadre kwe Ngöbö Kukwei kuin Kristobtä yeye, akwa ni jökräkwe kadre ngäbti jäme, abkokäre nunta ja tare nike bätäkä ngwarbe Ngöbö kukwei mikabtä gare munye.

¹³ Angwane abko mrö bianta Ngöböye, ye ruäre ni sribikä ju blitakrä Ngöböbete käta mrö den jae sribi ütiäre ju yete, ye garera munye. Erere arato, ni jändrän kukwaka Ngöböye käta ngri den ruäre nünankrä jae.

¹⁴ Ye kwrere arato, ni Dänkien käkwe kukwe ükaninte krörö ni niara kukwei mikaka gare kräke: Nire nire tä näin Ngöbö kukwei kuin Jesubtä mike gare, ye köböire nünandre kwe, niebare ni Dänkienkwe.

¹⁵ Ye kwrere ti di tärä jändrän mätäikä munbtä, akwa tikwe ñan jändrän mätäiba munbtä, niebare ni Dänkienkwe ye kwrere. Erere arato, ñan munkwe jändrän biandre tie, abkokäre tita tärä ne tike munye. Tikwe jändrän mätäidre munbtä jakrä, ye känenkri ti krütadre abko rabadre bäri kuin tikrä, aisete tita sribi nuene kore, ye abko bäri käi nuäre tibtä, aisete ni mda ñan raba ti töi kwite

jene mda.

¹⁶ Ne aisete, tita kukwe kuin Jesubtä dirire, yehti ñan tita bike kri, ñobtä ñan angwane sribi ye abko Ngöbökwe mikani ti kisete, aisete tikwe ñan nuendre angwane jaingwaree, ti bobre jakän!

¹⁷ Tikwe kukwe kuin Jesubtä ye diridre ja töi jenbti akräke tikwe ütiä mätäidre munbtä, akwa sribi mikani ti kisete Ngöbökwe, erere tita nuene, aisete tita ütiä kärere ñakare, ñobtä ñan angwane ti sribikä Kristokwe jirekäbe aibe aisete.

¹⁸ Akwa tita kukwe kuin Jesubtä dirire ngwarbe, ye abko sribi ütiä kwrere tikrä. Amne tita ütiä mätäire ñakare munbtä, ye abko sribi ütiä kwrere tikrä arato. Ye abko bäri käi nuäre tibtä, ñobtä ñan angwane kukwe kuin Jesubtä dirita tikwe, ye käbti ti ñan tö nünai.

¹⁹ Ne mden kisete, ni ñakare jire iti kä nebtä käta sribi tikwe ne ütiä bien tie, aisete tita ñakare klabore, akwa ni kwati jatadre Kristoye, abkokäre tita ja mike klabore ni jökrä kräke abko krörö:

²⁰ Nitre israelita ngätäite ti nämane angwane, tikwe ja mikani niaratre kwrere ganainkäre Kristokrä. Amne nitre israelita käta Kukwe Biani Ngöbökwe Moiséye ye mike täte abko ngätäite ti nämane angwane, tikwe ja mikani Kukwe Biani Ngöbökwe Moiséye mike ütiäte ganainkäre Kristokrä. Akwa era metre Kukwe Biani Ngöbökwe Moiséye, ye ñan mikata ütiäte tikwe ja mikakäre metre Ngöbö ngwärekri, akwa nitre kukwe mikaka ütiäte ütiäte jatadre tödeke Kristobti, abkokäre tikwe ja mikani niaratre kwrere.

²¹ Akwa ni mda mda käta Kukwe Biani Ngöbökwe Moiséye mike ñakare ütiäte abko ngätäite

ti nämane nebe angwane, tikwe ja mikani niaratre kwrere. Akwa ti abko tä Ngöbö Kukwei mike ütiäte, ñobtä ñan angwane kukwe biani nuendre nie Kristokwe abko erere tita mike täte.

²² Angwane ni ie Kristo gare ñakare kuin abko ngätäite tikwe ja mikaba ni ie Kristo gare ñakare kuin kwrere, niaratre ganainkäre Kristokrä. Tita ja mike ni mda mda kwrere, ye köböire abko ni ruäre rabadre dianintari, abkokäre tita nuene.

²³ Ye abko, Ngöbö kukwei kuin Jesubtä, kräke tita sribi nuene ne köböire Ngöbökwä kuin nuendre tikrä abkokäre.

²⁴ Ti bike kukwe mda bä mike krörö munye: Nitre tä ja gaen angwane, ni kwati tä neen akwa, ni itibe tä ganane abko ütiäre jändrän bianta ie. Ye kwrere arato, Ngöbökwä jändrän biandre munye, ne ngwane ni niaka tä nüne ño ganakäre, ye kwrere munkwe nüna.

²⁵ Nitre ja gaka tä niken ja mike biare ja gakäre angwane, jändrän ño ño käme kräke, ye ie tä ja üke bäin ganakäre, akwa jändrän tä niken ngwarbe jötrö abko ganainkäre tädre ja mike juto kore. Akwa Ngöbökwä jändrän kuin ütiäte biandre nie abko ganainkäre nita ja die mike jändrän ño ño käme ni kräke, ye ie nita ja üke bäin ganakäre.

²⁶ Ne aisete ti abko ñan tä näin betekä okwä kware amne ñan tita kuso braire ngwarbe kä tökarete kwäräkwärä.

²⁷ Akwa tita ja ngrabare ara jire mike ja tare nike amne tita ja ngrabare ne mike ja kukwei mike täte, ñobtä ñan angwane tikwe diribare ni mda mdaye abti mrä ti ütiäte ñakare ñan niedre tie Kristokwe, abkokäre tita ja ngrabare mike ja tare nike.

10

Pablokwe nitre Corintobo mikani mokre

¹ Ti mräkätre, ti tö kukwe nakaninkä nitre israelitabtä mikaita töre munye abko krörö: Ni mräkä israelita kirakira nämane Egipto, nikaninta angwane, namani dikekä jökrä müta Ngöbökwe täni amne nikani jökrä Mren Tainte ta arato.

² Niaratre namani dikekä müta Ngöbökwe täni amne nikani Mren Tainte ta, ye abko namani ngökani ñöte amne namani mikani ketetibe Moisébe kwrere, Ngöbö nämane ben niaratre ngibiakäre bä mikakäre, nita ngökani ñöte amne mikani ketetibe Jesube, niarata ni dänkiene bä mikakäre ye kwrere.

³ Angwane mrö biani Ngöbökwe, arabe kwetani jökrä kwetre kä kaibete amne,

⁴ ñö biani tomnane Ngöbökwe, arabe ñani jökrä kwetre, ñobtä ñan angwane ñö mikani neen jäkwatate käin Ngöbökwe, ye ñani kwetre, ñan krütadre tomna miare abkokäre. Kristo ara jire jäkwata ye kwrere abko nämane näin bentre, ñobtä ñan angwane mrö amne ñö biani Ngöbökwe niaratre ngrabare die mikakäre, ye abko Kristo nämane die mike nüne Ngöbö ngwärekrei bä mike, asete Kristo abko jäkwata kwrere, kä nämane juto biare nitre israelita mike nüne Ngöbö ngwärekrei.

⁵ Akwa bäsi niaratre jökrä käkwe ñan Ngöbö mikani ütiäte, asete Ngöbö namani romon kräke, abtä bäsi jökrä krütani bätärekä ja täritäri kä kaibete ji ngrabare temen.

⁶ Kukwe nakaninkä kore nitre israelita kirakirabtä, ye abko ja töikrä nie. Yebtä abko, nikwe

ñan ja tõi mikadre kukwe käme diän diän nuenbtä ño niaratre käkwe nuenbare ye kwrere abko krörö:

⁷ Bäre käne nitre israelita kirakira ruäre käkwe ngöbö ngwarbe mikani ütiäte jae, ye abko tä tikani krörö Ngöbö Kukweibtä:

Niaratre namani tākānintbe temen, mröre, tomna ñaen ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte jae, bti nikanintre ja mike gure bati bati, *Exodo 32.6*

abko tä tikani Ngöbö Kukweibtä, ye kwrere munkwe ñan ngöbötire ngwarbe mika ütiäte jae.

⁸ Bobukäre abko, niaratre ruäre nikani ja mike gure bati bati ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte jae, abtä Ngöbö mätä namani btäre abko dokwäre ni krütani mili gre bti krämä (23,000) köböitibe, aise te munkwe ñan ja mikadre gure bati bati niara- trekwe nuenbare ye kwrere.

⁹ Bämäkäre abko, nitre israelita käkwe kukwe nu- endre käme Ngöbö rüere angwane, ni Dänkien käkwe mikadre ja ngie nuen ya, ñakare ya abko nitre ruäre tö namani gai. Abtä Ngöbökwē tbi juani, käkwe kwetani, abtä namanintre bren tbi tbi amne krütani. Ne aise te munkwe ñan töbika amne nikwe ñan ja gadre Kristobe, nitre israelitakwe nuenbare ye kwrere.

¹⁰ Mräkäre abko, ni ruäre käkwe ñäkäbare Ngöbö rüere, dokwäre Ngöbökwē angele ni kämikaka juani, käkwe niaratre kämikani, aise te nikwe ñan ñäkadre Ngöbö rüere, niaratre käkwe nuenbare ye kwrere.

¹¹ Ye abko, ni tödekaka Jesubti, kräke kukwe kuin ne nämane tikani kira Ngöbö Kukweibtä abko tä neme bare kä mrä ne näire, aise te kukwe nakaninkä jökrä kore nitre israelita kirakirabtä ja

töikrä nie, yehtë nikwe töbikadre ja käne, abkokäre tä tikani Ngöbö Kukweibtä.

¹² Ne aisete nire nire käta bike kri, ie ja nena ruen dite Jesu kukweibtä, ne abko käkwe ja ngibia kuin amne ja ñan tuametre nõtadre temen kwe.

¹³ Akwa kukwe krörökrörö ngwiandre töre jae munkwe: Kukwe kämekäme tä kite ni jökrä nuente ja käne, kwrere arato kite mun rüere. Akwa kukwe bäri tare jatadre mun rüere angwane munkwe nünandekä dite jabtä, ñobtä ñan angwane Ngöböta ja kukwei mike täte amne, tä juto biare mun die mike, aisete kukwe bäri tare käkwe mun nõtadre temen, ye ngäniene munkwe kwäräbedre ño abko Ngöbökwé mikadi gare munye, mun rabadre nünenkä dite abkokäre.

Mrö ngöbö ngwarbe juete abko Pablokwe dokwä täkäni

¹⁴ Ne aisete, ti mräkätre tare tikwe, munkwe ñan ngöbö ngwarbe mika jire chi ngöböre jae amne ye ngäniene mun gitia.

¹⁵ Mun abko ni töbtä töbtä munta nütüre jabtä ruen tie, aisete tita kukwe era erere niere rükadre gare munye abtä munkwe töbika.

¹⁶ Nita mröre Kristo ngatani ngwiandre töre jae angwane, uba döi, btä nita kuin niere Ngöböye, bti nita ñaen angwane, jändrän jökrä nuenbare Ngöbökwé Kristo däriebti ni kräke abko nita den jakrä ben gwaire. Erere arato, ban kuntibe dikan-teta oto kiakia, bti nita kwete, ye abko nita ja gete ketetibe gwaire Kristo ngrabarebe abko nita bä mike,

¹⁷ ñobtä ñan angwane ban kuntibe mun jökrä tä kwete, aisete ban oto kiakia kabre jatani ban

kuntibete, ye kwrere mun abko ni kabre akwa ni ngrabare itibe kwrere.

18 Ye abko, nire nire kâta mröre ngöbö ngwarbe käikitakakäre abko ñan tä mröre ketetibe ngöbö ngwarbe abko munta nütüre akwa, nitre israelita tä dre nuene mika ñäräre munkwe: Niaratre kâta jändrän kämike kukwadre Ngöbö käikitakakäre, bti ben gwaire tä kwete yete Ngöbö ngwärekri.

19 Ne abko, ñan ngöbö ngwarbe ütiäte Ngöbö kwrere tita niere abko mun raba nütüre. Erere arato, ñan ngri kukwani ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte abko bäri ütiäte ngri mda mdakrä tita niere abko mun raba nütüre.

20 Akwa nitre ñakare tödekaka Jesubti kâta jändrän kämike kukwadre jändrän kädianta jirekâbe ngöbö ngwarbe yeye, ye abko ñan tä bien Ngöbö era metre yeye, akwa era metre tä bien üai käme bikaka ngöböre yeye abko tita niere, aise te munkwe ñan ja getadre jire chi üai kämenbe, ie ti tö,

21 ñobtä ñan angwane mun ñan raba dö ñaen siä kwatibe te ni Dänkien Jesube amne üai kämenbe. Erere arato, mun ñan raba mröre mun mräkä Jesu kâbti ben gwaire Jesu ngatani ngwiandre töre jae niara mikakäre ütiäte jae amne mröre nitre tödekaka ñakare Jesubti ben gwaire üai käme mikakäre ütiäte jae.

22 Nikwe nuendre kore, yehtë ni Dänkien mäta rabadre kri nibtä, ñobtä ñan angwane ni rabadre Jesu bä mike ngwarbe nitre tödekaka ñakare Jesubtiye. Erere arato, ni Dänkien bäri dite nikrä abko jürä rabadre nibtä, aise te nikwe ñan ja getadre jire chi üai kämenbe.

Ni tödekaka Jesubti raba ngri mda kwete, niebare Pablokwe

²³ Mdakäre abko munta niere krörö tie kukwe nebtä: Ni tö rabadre dre dre nuein mröbtä, erere tä dbe Ngöbökrä abko munta niere. Ye abko era, akwa jändrän jökrä abko ñakare kuin nuendre abko tita niere. Erere arato, munta niere krörö: Ni tö rabadre dre dre nuein, erere ni raba nuene, akwa ti abko kätä niere krörö: Jändrän jökrä nita nuene ye abko ñakare kuin ni mda mda die mikakrä abko tita niere.

²⁴ Ne aisete, nikwe ñan töbikadre jändrän kuin nuenbtä kaiibe jakrä, akwa nikwe töbikadre jändrän kuin nuenbtä ni mda mdakrä.

²⁵ Ne aisete, kä ngri rürümoin Krä, kanti munkwe ngri ño ño köka, ye erere munkwe kweta jäme. Akwa ngri ye biani ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte ya, ñakare ya, ye munkwe ñan ngwiantari, ñobtä ñan angwane nirekwe biani rürümoin dre abko ñakare ütiäte,

²⁶ ñobtä ñan angwane Ngöbö Kukwei tä niere krörö:

Kä temen ne amne jändrän jökrä tä kä nebtä abko ni Dänkien Ngöböta bkäne, *Salmos 24.1* aisete munkwe ñan töbika dikaro btä.

²⁷ Nane ni ñakare tödekaka Jesubti käkwe mun nübai mröre jabe, ye kanti mun tö raba näin amne, mrö ño ño mika kwetadre kwe, ye munkwe kweta kä bube jirekäbe amne, mrö ye jatani mdenkri, munkwe ñan ngwiantari.

²⁸ Akwa nane ni tädre yete käkwe niedre krörö munye: Ngri ne biani ngöbö ngwarbe mikakäre ütiäte, nie kwe munye angwane, munkwe ñan

kweta jirekābe ni kukwe niekā ye okwābti, niara tōi mikakāre nuāre.

²⁹ Ne abko, munkwe ñan ni mda tōi mikadre bā jene Kristo rüere, abkokāre munkwe ñan ngri ye kwetadre tita niere, akwa ne ñan mun tōi ño ngri kwetabtā, abkobtā tita blite. Ne aisete tikwe dre nuendre, ye abko tā dbe tigrā, akwa ni mda mdakwe ñan ti mikadre ngite kukwe nuenta tikwe yebtā,

³⁰ ñobtā ñan angwane jāndrān jōkrā kwetata tikwe, btā tita kuin niere Ngöböye, ne aisete tita jāndrān kwete, yebtā ni mda mda kākwe ñan ñākādre blo ti rüere.

³¹ Ne aisete, munkwe mrö ya, munkwe tomna ña ya, munkwe dre dre nuen, erere munkwe nuen jōkrā Ngöbö rabadre kākitaninkā abkokāre.

³² Akwa ni israelita amne ni ñakare israelitare, okwābti munkwe ñan kukwe nuen abtā ja mikadre ngite krübāte kwetre Kristo rüere, abtā ñan tō rabadre tōdekai Jesubti. Erere arato, nitre tōdekaka Jesubti, okwābti munkwe ñan kukwe nuen, abtā ja mikadre ngite krübāte kwetre Kristo rüere.

³³ Amne ti abko kāre tō ni mda mda moto mikai nuāre, aisete kāre tita jāndrān kuin känene ñakare au jakrā, akwa ni mda mda rabadre dianintari arato, abko ie ti tō, aisete tita jāndrān kuin känene bāri ni mda mdakrā.

11

¹ Ye abko, Kristo kākwe nūnabare ño, ye kwrere tita nūne, aisete tita nūne ño, ye kwrere munkwe nūna.

Nitre merire kākwe dre nuendre gātāte

² Ti mräkä, käre tita töre munye amne kukwe diribare tikwe munye, erere munta mike täte jökrä, yebtä tita mun käikitekä.

³ Akwa kukwe rükadre gare metre munye, ie ti tö abko krörö: Ni dokwäta ni ngrabare mike nüne, ye kwrere Kristo tä ji dokwäte ni brare jökrä kräke amne ni brare abko tä ji dokwäte ni merire kräke amne Ngöbö abko tä ji dokwäte Kristo kräke.

⁴ Ye aisete, ni brare rikadre blite Ngöböbe amne rikadre Ngöbö kukwei niere gätäte käkwe dän kitadre ja dokwäbti angwane, Kristo tä ji dokwäte niaräkrä abko mikata ütiäte ñakare kwe.

⁵ Akwa meri abko rikadre blite Ngöböbe amne rikadre Ngöbö kukwei niere gätäte ni jökrä ngwärecri angwane, dän ñan kitadre ja dokwäbti kwe ye ngwane, ja dokwä mikata ütiäte ñakare kwe angwane, meri dokwä mikata mutiolire ye kwrere jire bäta neme,

⁶ ñobtä ñan angwane meri ñan tö dän kitai ja dokwäbti blitakäre Ngöböbe amne Ngöbö kukwei niekäre gätäte angwane, tö ja gaire ruen tie. Kore ne ngwane, ja dokwä mikadre mutiolire jirekäbe rabadre ja gaire bäri abkokäre. Akwa dokwä mikadre mutiolire, ye gaidre kräke ne ngwane, dän kita ja dokwäbti kwe.

⁷ Akwa ni brare abko käkwe ñan ja dokwä jue mika, ñobtä ñan angwane ni brare abko dätebare bäsi ja kwrere Ngöbökwé amne ni brare käkwe nünandre Ngöbö mikakäre ütiäte. Akwa ni merire abko käkwe ja dokwä jue mikadre, ñobtä ñan angwane ni merire dätebare Ngöbökwé ni brare bä mikakäre ütiäte,

⁸ ñobtä ñan angwane ni brare ñan jatani merikri,

akwa meri abko jatani ni brarekri.

⁹ Erere arato, ñan Ngöbökwe ni brare dätebare ni merire kräke, akwa ni merire dätebare ni brare kräke Ngöbökwe.

¹⁰ Ne aisete ni merire käkwe ja dokwä jue mikadre brare kwe bä mikakäre ütiäte amne angeletre kisete ni merire käkwe ja dokwä jue mikadre arato.

¹¹ Ye abko era metre, akwa ni tödekaka Jesubti ngätäite abko, ni brare tä nüne ni merire köböire, aisete tare nüne kaibe ni brare kräke amne, ni merire tä nüne ni brare köböire, aisete tare nüne kaibe.

¹² Ye abko, kira kena ni merire dätebare ni brarekri ye abko era bkänä akwa, ni brare abko tä däre ni merirekri amne, ni jökrä amne jändrän jökrä abko jatani Ngöbökri.

¹³ Ne abko ni merire rikadre blite Ngöböbe gätäite angwane, ja dokwä jue mikadre ñakare kwe ye abko tä dbe ya, abkobtä munkwe töbika.

¹⁴ Akwa ni brare käkwe ja dokwä drüen ngibiadre nga, ye abko tuen gaidre kri abko erere kukweta ükaninte ni ngätäite.

¹⁵ Akwa ni merire abko käkwe ja dokwä drüen ngibiadre nga, ye abko tä nebe tuen kuin nuäre, ñobtä ñan angwane ni merire abko ie dokwä drüen biani nga Ngöbökwe ja dokwä jue mikakrä.

¹⁶ Akwa nane mun ruäre tö raba ja kwetai tibe kukwe nebtä ye abko raba gare munye, akwa nun amne ni mda mda gätäkä Jesu käfti kä mda mdate, ie kukwe mda mda bä jene tärä ya abko gare ñakare nunye, aisete nitre merire tä gätäite angwane, tä blite Ngöböbe amne Ngöbö kukwei

niere angwane, dän kitadre dokwäbti kwetre. Abko kore se.

Mrö Jesu ngatani ngwiankrä töre jae, btä Pablokwe blitabare

¹⁷ Ti mräkätre, kukwe mda btä tita tärä tike munye, nebtä abko ti ñan bike mun käikitekä, ñobtä ñan angwane munta gätäre Jesu käfti, ye nin tä mun die mike tödeke bäri Jesubti, akwa tä mun die gaenkä bäri. Yebtä abko, tita tärä tike krörö mda munye:

¹⁸ Munta ja ükekrö gätäkäre Jesu käfti angwane, munta ja ñäketbe jene jene, ye niebare käne tie amne ruäre tä nebe era tikrä.

¹⁹ Munta ja ñäketbe jene jene, ye abko rakadrekä kore ruen tie, ñobtä ñan angwane ye kwrere mun mden mden tä tödeke era metre Jesubti rükadre gare abkokäre.

²⁰ Akwa munta gätäre Jesu käfti angwane, munta mröre, ye abko ñan munta mröre ni Dänkien ngatani ngwiankrä töre jae era metre,

²¹ ñobtä ñan angwane mröta niken Jesu ngatani ngwiankrä töre jae angwane, mun ngwian bkänkä krikri ara jire tä niken mrö jakwe kweteta käne amne ni ruäre abko tä neme mröi. Erere arato, ni ruäre tä dö ñaen kabre amne tä neme dröbare.

²² ¿Ju munkwe ñakare mrökrä amne dö ñakrä käne ya? ¿Se ñobtä munta nitre Ngöbökwe mike ngwarbe kore jae amne nitre bobre bobre tödekaka Jesubti abko munta mike ja gaire kore se! ¿Munta kukwe nuene kore, sebtä tikwe dre niedre munye? ¿Tikwe mun käikitadrekä ya? ¿Ñakare jire! Kukwe kore btä tikwe ñan mun käikitadrekä jire chi.

²³ Ye abko, ti Dänkien käkwe diribare tie abko erere tikwe diribareta munye abko krörö: Ni Dänkien Jesu kitani ngise, ye näire deo, ban diani kunti kisete kwe,

²⁴ käkwe kuin niebare btä Ngöböye, bti ötaninbtä kwe, käkwe niebare krörö: Ban ne abko ti ngätä tikwe. Ne mden abko tita bien müre ketadre mun kräke. Käre munkwe ban kweta kore ti ngwiankrä töre jae, niebare kwe.

²⁵ Ye kwrere arato, mröbare ünän jökrä kwetre angwane, uba döi basote diani kisete kwe, bti niebare krörö kwe: Uba döi ne abko kukwe ükaninte btin Ngöböke abko rabadre bare täte jökrä ti däriebti ye bä mikakrä. Ne aisete munkwe uba döi ña batire batire ti ngwiankrä töre jae, niebare ni Dänkienkwe.

²⁶ Ne aisete, ni Dänkien jatadreta, ye ngibiare kwärä munkwe ban kweta amne munkwe uba döi ña angwane, ni Dänkien krütani ni täte amne ni kräke abko mun tädi bä mike batire batire abti ni Dänkien jatadi nüketa.

²⁷ Ne aisete, ban kwetata amne uba döi ñata ni Dänkien ngatani ngwiankrä töre jae, akwa tä ni mräkä Jesu käfti mda mda mike ngwarbe jae, ye nirekwe kwetadre kore angwane, ja mikadre ngite kwe ni Dänkien ngrabare rüere amne ni Dänkien därie rüere arato.

²⁸ Ye mden kisete, mun rika ban kwete amne uba döi ñaen ni Dänkien ngatani ye ngwiankrä töre jae, känenkri munta ja mike ngite kore mun mräkä Jesu käfti rüere ya, abkobtä munkwe töbika kuin käne,

²⁹ ñobtä ñan angwane ban kwetadre amne uba döi ñadre ni Dänkien ngatani ngwiankrä töre jae,

akwa nita ni Dänkien ngrabare ara jire mike ngwarbe, ye ngwane, ja rüere nita ja mike ngite au Ngöböye, dokwäre Ngöbökwé ni mikadi ja ngie nuen.

³⁰ Ye mden kisete mun kwati bren amne mun di ñakare amne ni ruäre abko krütanina.

³¹ Ne aisete, nikwe dre nuendre, yehtë nikwe töbikadre kuin ja käne au angwane, ni Dänkien käkwe ñan ni mikadre ja ngie nuen.

³² Akwa ni Dänkien käta ni mike ja ngie nuen, ye abko tä ni töi den kore mtare, niarakwe ñan ni mikadre ja tare nike ni ñakare tödekaka Jesubti ben gwaire kä mrä angwane, abkokäre tä ni töi den kore mtare.

³³ Ne aisete ti mräkätre tikwe, mun rika gätäre mrökäre ni Dänkien ngatani ngwiankrä töre jae angwane, munkwe ja ngibia ngäbti kwärikwäri, abti munkwe mrö kweta ketetibe gwaire jökrä.

³⁴ Akwa ni ruäre, ie mrö raba krübäte angwane, mrö kweta kwe ja gwiriete, bti jata gätähtë. Ye kwrere gätädre kwe abtä Ngöbökwé ñan mikadre ja ngie nuen. Kukwe mda mda tä ükarete abko ti näinta nebe mun kanti yete angwane, tikwe ükadite jökrä.

12

Ngöbö Üaita ja di bien bätäkä ngwarbe

¹ Ti mräkätre, Ngöbö Üaita ja di bien bätäkä ngwarbe ja moto kuinbti nitre tödekaka Jesubti itire itireye, bti munkwe kukwe ngwianintari tie tärähtë. Kukwe yehtë mun ñan töi rabadre mräme, akwa ye abko rabadre gare metre munye, ie ti tö abko krörö:

² Bāri kāne abko, mun ngāmi tōdeke Jesubti, kānenkri ngöbö ngwarbe, ye jiebti mun nāmane ja ngwiamna ni mda mdaye, ye gare kuin munye. Ngöbö ngwarbe ye abko blite ñakare.

³ Ye aisete, mtare kukwe rabadre gare krörö munye, ie ti tō: Nire nire kätä blite Ngöbö Üai köböire ñan raba niere: ¡Ngürün raba Jesubtä näre! abko ñan raba niere jire. Erere arato, Ngöbö Üai Deme köböire aibe ni raba niere: ¡Jesu abko Dänkien Ngöbö! abko ni raba niere kore, ye abko rabadre gare munye.

⁴ Mdakäre abko, nitre tōdekaka Jesubti abko bti Ngöbö Üaita ja di draire bätäkä ngwarbe jene jene, akwa Ngöbö Üai itibe kätä ja di bien kore.

⁵ Erere arato, sribi tärä bätäkä ngwarbe Ngöbökrä, akwa sribi ye abko nuenta ni Dänkien itibe köböire amne niara kräke.

⁶ Ye kwrere arato, sribita neme bare bätäkä ngwarbe ni mda mdakrä, akwa Ngöbö itibe kätä sribi ngwena bare ni köböire amne niara tä ja di mike ni jökräbtä abko krörö:

⁷ Ni itire itire, ie Ngöbö Üai kätä ja di bien ja moto kuinbti ni jökrä die mikakäre abko krörö:

⁸ Ni iti, ie Ngöbö Üai kätä kukwe töbtä mike gare blitakäre btä amne, ni mdaye abko Ngöbö Üai arabe kätä ja di bien kukwe keta kabreta ükaninte ño ño rabadre gare.

⁹ Erere arato, Ngöbö Üai arabe kätä ja di bien ni mdaye tōdekakrä kwatibe Ngöböbti amne, Ngöbö Üai arabe kätä ja di bien bätäkä ngwarbe ni mdaye ni bren bren mikakäreta kuinta.

¹⁰ Ni mdaye abko Ngöbö Üaita ja di bien sribi kri ñan tuabare bätäkä ngwarbe nuenkäre amne, ni mdaye abko ja di bianta Ngöbö kukwei niekäre nitre Ngöbö kukwei niekä kwrere amne, ni mdaye abko ja di bianta üai käme mikata nüke gare amne Ngöbö Üai era metre mikata nüke gare ie arato. Erere arato, Ngöbö Üai käta ja di bien ni mdaye blitakäre kukwe jenenanbti btä ja töitikani ñakare kwe amne, ni mda abko ie ja di bianta kukwe jenena ye rükadre gare, abkokäre Ngöbö Üai käta ja di bien ie.

¹¹ Di jökrä bätäkä ngwarbe ne abko Ngöbö Üai itibe ye ara käta bien nie, akwa tä ütiä kärere ñakare nie. Ngöbö Üai töta neme ja di biain ño ño nie, ye erere tä dräire ni tödekaka Jesubti itire itire bti.

Jesu ngrabare itibe akwa kiakia ngrabare kabre

¹² Ñobtä Ngöbö Üai käta ja di bien bätäkä ngwarbe jene jene abko ti bike bä mike ni ngrabarebtä. Mun tödekaka Jesubti abko ti bike bä mike ni kiakia ngrabare kwrere abko nere: Ni ngrabare abko itibe, akwa ni kiakia abko kabre amne, ni kiakia ngrabare kabre, ye tä ni itibe ngrabare. Ye kwrere, Kristo ngrabare itibe, akwa nitre tödekaka Jesubti itire itire tärä kabre abko niara kiakia ngrabare.

¹³ Ne aisete, era metre ni abko bätäkä ngwarbe jene jene. Ruäre abko ni israelitare amne ruäre abko ñakare israelitare; ruäre klabore amne ruäre abko klabore ñakare, akwa ni jökräbtä Ngöbö Üai itibe nükani täte ni mikakäre Jesukristo ngrabare

itibe kwrere amne, Ngöbö Üai itibe abko ni jökrä käkwe kani ngäbti.

¹⁴ Era metre ni ngrabare itibe akwa, ni kiakia ngrabare abko tärä kabre ni ngrabare mikakrä täte.

¹⁵ Ye abko ti bike bä mike krörö: Ni ngoto käkwe niedre, ¡A! Ti ñakare ni kise, aisete tita ni ngrabare bäre mento, niedre kwe, ¿ye ngwane rabadre ni ngrabare bäre mento ya? ¡Ñakare!

¹⁶ Erere arato, ni olo käkwe niedre, ¡A! Ti ñakare ni okwä, aisete tita ni ngrabare bäre mento, niedre kwe, ¿ye ngwane rabadre ni ngrabare bäre mento ya? ¡Ñakare!

¹⁷ Ye abko, ¿ni ngrabare rabadre ni okwärebe jökrä angwane, ni kukwei jaradre ño nie? Erere arato, ¿ni ngrabare rabadre ni olorebe jökrä angwane, jändrän rä rabadre ruen ño nie?

¹⁸ Akwa ni kiakia ngrabare, ye Ngöbö tö namani mikai mdente mdente, erere mikani kwe au ja töi jenbti.

¹⁹ Akwa ni kiakia ngrabare rabadre ketetibe ja bä kwrere jökrä angwane, ni ngrabare ñan rabadre kuin täte.

²⁰ Ye mden aisete, ni kiakia ngrabare tärä kabre bätäkä ngwarbe, akwa ni ngrabare abko itibe, btä ni kiakia ngrabare tä ketetibe jökrä. Ye kwrere Ngöbökwé kukwe mikanintbe munbtä arato.

²¹ Ye aisete, ni okwä ñan raba niere ni kiseye: ¡A! Ma ütiäte ñakare nünankrä tie, ñan raba niere kore. Erere arato, ni dokwä ñan raba niere ni ngotoye: ¡A! Ma ütiäte ñakare nänkrä tie, ñan raba niere kore,

²² ñobtä ñan angwane ni kiakia ngrabare tä nebe tuen di ñakare nie, akwa ye abko bäri ütiäte nikrä.

²³ Amne ni kiakia ngrabare ñan tä nebe tuen nuäre nie, ye nita ükete bäri nuäre. Erere arato, ni kiakia ngrabare, btä nita ja gaire, ye ni ñan tö mikai tuare ni jökräye, abkokäre nita ngwä kite bäri kuin amne nita ja jue mike kuin bäre bäre,

²⁴ akwa ni ngrabare tuen kuinkuin abko ngibi-ata ñakare kore nikwe amne nita ja jue mike ñakare arato. Ye abko, Ngöbökwe ni ngrabare ükaninte, ni kiakia ngrabare tuen ütiäte ñakare nie rabadre mikani bäri ütiäte nikwe.

²⁵ Erere arato, ni kiakia ngrabare ñan rabadre ja ñäketbe jene jene, akwa ni kiakia ngrabare mden mden tuen ütiäte amne mden mden tuen ütiäte ñakare, ye töi rabadre ja di mikabtä kwärikwäri, abkokäre Ngöbökwe ükaninte kore.

²⁶ Ne aisete, ni kia ngrabare keteti tä ja tare nike angwane, ni ngrabare tä ja tare nike jökrä gwaire. Ye kwrere arato, ni kia ngrabare keteti mikata ütiäte angwane, ni ngrabare jökrä btä käta nebe nuäre gwaire jökrä.

²⁷ Ye kwrere mun jökrä gwaire abko Kristo ngrabare ara amne, ni kiakia ngrabare tärä, ye kwrere mun itire itire tä Jesu ngrabare kiakiare.

²⁸ Ye aisete, nitre gätäkä Jesu käfti ngätäite Ngöbö tö namani ni krörökrörö tuai abko erere mikani kwe abko krörö: Mtare Jesu kukwei ngwianka mikani käne kwe. Bobukäre abko, nitre Ngöbö kukwei niekä. Bämäkäre abko, nitre Ngöbö Kukwei dirikä mikani kwe. Yebti nitre sribi kri ñan tuabare nuenkä, nitre ni bren bren mikaka kuinta amne, nitre ni mda mda die mikaka amne, nitre ni mda mda jie ngwianka, amne nitre blitaka kukwe jenenanbti, ye abko mikani jökrä kore ni-

tre gätäkä Jesu käbti ngätäite.

²⁹ Ye abko, ñan ni jökrä tä Jesu kukwei ngwianka amne ñan ni jökrä Ngöbö kukwei niekä amne ñan ni jökrä tä Ngöbö Kukwei dirikä amne, ñan ni jökrä tä sribi kri ñan tuabare nuene.

³⁰ Erere arato, ñan ni jökrä ni bren bren mikakata kuinta amne, ñan ni jökrä tä blite kukwe jenenanbti amne, ñan ni jökrä abko ie kukwe jenena tä nuke gare niekäre ni mda mdaye.

³¹ Akwa Ngöbö Üai di bäri ütiäte ütiäte mun die mikakäre, ye munkwe känántari kisere jakrä.

Ja taredre kwärikwäri abko bäri ütiäte

Akwa jändrän bäri kuin ütiäte Ngöbö Üai di bätäkä ngwarbe ye kräke, jiehti ti bike ji tike käne abko krörö:

13

¹ Ni kukwe bätäkä ngwarbe kä nebtä, erere ti rabadre blite amne angeletre kukwe ño ño, erere ti rabadre blite, akwa tita ni mda mda tarere ñakare ne ngwane, balinkwata ngö kri ngwarbe, kwrere jire ti rabadre amne bandereta ngö mikata ngöbö ngwarbe mikakrä ütiäte, kwrere jire ti rabadre ngwarbe.

² Erere arato, Ngöbö Üai köböire ti di rabadre Ngöbö kukwei niekäre amne Ngöbö Üai köböire kukwe tiebetiebe Ngöbökwé rabadre gare jökrä tie amne, Ngöbö Üai köböire kukwe kabre bätäkä ngwarbe tä ükaninte ño rabadre gare jökrä tie amne Ngöbö Üai köböire tita tödeke kwatibe Ngöböbti, köböire ti rabadre ngitio kri juen nebe kä mdabti,

akwa tita ni mda mda tarere ñakare ne ngwane, ti ütiäte ñakare jire.

³ Mdakäre abko, jändrän tädre tikwe, erere tikwe dräidre jire jökrä ni bobre bobrebtı amne, tikwe ja ne ara jire biandre kukwadre sribi Ngöbökwekrä, akwa tita ni mda mda tarere ñakare ne ngwane, ¿tikwe dre ganaindre jakrä?

⁴ Nita ni mda mda tarere metre abko nere: Nita ni mda mda tarere angwane, nita jändrän jökrä ngibiare bätärekä ni mdabtä amne nita ja moto mike kuin ni mdakrä. Nita ni mda mda tarere angwane, ñan nita nüne ni ja ribare kwrere jändrän jökräbtä jändrän diankakäre jakrä amne, ñan nita ja bä mike ütiäte amne ñan nita bike kri.

⁵ Nita ni mda mda tarere angwane, ñan nita ñäke diän diän ni mdaye mikakäre ja gaire amne ñan nita jändrän kuin känene kaibe jakrä. Erere arato, nita ni mda mda tarere angwane, ñan nita nebe romon jötrö ngwarbe ni mdakrä amne ñan ni mätäta neme kärekäre ja dokwäre ni mdabtä.

⁶ Mdakäre abko, nita ni mda mda tarere angwane, kukwe diän diän Ngöbö rüere amne ni mda mda rüere, ye käita neme nuäre ñakare nibtä, akwa kukwe kuin era metre abko käita nebe nuäre nibtä.

⁷ Nita ni mda mda tarere angwane, nita juto biare jändrän jökrä ni rüere kaen ngäbtı ni mda mda ngibiakrä amne, nita tödeke janknu Ngöböbtı amne ni mda mdabtı. Erere arato, nita ni mda ngibiare bätärekä jändrän jökräbtä amne nita di krüte ñakare jändrän jökräbtä.

⁸ Nita ja tarere kwärikwäri ye abko rabadi kärekäre, akwa kukwe niebare nitre Ngöbö kuk-

wei niekäkwe abko köböitira jire näin ta amne, ñan blita rabadre kärekkäre kukwe jenenanbti Ngöbö Üai köböire. Erere arato, ni ye ie kukwe kabre tä ükaninte tä gare Ngöbö Üai köböire, ye näin ta,

⁹ ñobtä ñan angwane ni ye ie kukweta neme gare braibe amne, ni Ngöbö kukwei niekä ye abko gare ñakare täte.

¹⁰ Ne aisete, ni Dänkien Jesu rükadita angwane, kukwe era erere mikadi gare täte kwe nie, aisete kukwe ñakare täte era metre Ngöböbtä, ye ñan rabadi ütiäte mda.

¹¹ Ye abko, ti bike bä mike krörö: Ti nämane chi angwane, ti nämane blite, ti nämane töbike amne ti nämane töi ngitiekä ngäbäkre chi kwrere. Akwa ti namanina ünän angwane, jändrän ngäbäkre chikwe namani jökrä ja jiebtie tie. Ye kwrere, kukweta gare mtare tie abko kukwe braibe amne, Jesu rükadita angwane, rabadi jökrä ja jiebtie tie.

¹² Mdakäre abko, ti bike bä mike jene mda abko krörö: Mtare jändrän jökrä tuen ñakare kuin nie, aisete ñäi ngututure te jändrän bä tuen diore kwrere, aibe tuen diore nie, ye kwrere kukwe keta kabre gare ñakare metre nie mtare, akwa köböitira jire nikwe ja tuadi gwärere Ngöböbe angwane, kukwe rabadi gare metre nie. Mtare abko ti töi braibe Ngöböbtä, akwa köböitira jire Jesu rükadita angwane, ti gare kuin metre Ngöböye mtare, ye kwrere Ngöbö rükadi gare tie.

¹³ Ye abko, jändrän ketamä rabadre ütiäte kärekkäre abko krörö: tödekadre kwatibe Ngöböbti, Kristo jatadreta ye ngibiadre ngäbti amne ja taredre kwärikwäri. Akwa jändrän ketamä, ye ngätäite abko ja taredre kwärikwäri abko bäri

ütiäte.

14

Kukwe jökrä nieta gätäte rükadre gare ni jökräye

¹ Ja taredre kwärikwäri, ye jiebti mun rankwa kisere janknu. Erere arato, Ngöbö Üai di bätäkä ngwarbe, ye känántari munkwe jakrä, akwa Ngöbö Üai di Ngöbö kukwei niekäre, ye abko bäri känántari munkwe,

² ñobtä ñan angwane ni blitaka kukwe jenenanbti ye abko tä blite Ngöbö aibe ben amne ñakare tä blite nitre gätäkä yebe. Niarata kukwe ütiäte ükani tiebe jenena niere Ngöbö Üai diebti, akwa kukwe ñan tä nebe nüke gare ni mda mdaye gätäte.

³ Akwa ni Ngöbö kukwei niekä abko tä blite nitre gätäkä Jesu käbti kukwere angwane, kukwe dirita kwe ye tä nitre gätäkä Jesu käbti die mike nüne bäri Jesukrä, amne tä töi den näin janknu Jesube amne tä kä mike nuäre btätre.

⁴ Akwa ni blitaka kukwe jenenanbti Ngöbö Üai diebti abko tä blite angwane, tä ja die mike au, akwa ni Ngöbö kukwei niekä tä blite nitre gätäkä Jesu käbti die mike jökrä.

⁵ Mun jökrä rabadre blite kukwe jenenanbti näre, akwa munkwe Ngöbö kukwei niedre abko ie ti tö bäri, ñobtä ñan angwane Ngöbö kukwei niedre ye abko bäri ütiäte blitadre kukwe jenenanbti ye kräke. Akwa ni blitaka kukwe jenenanbti tä dre niere, ye kwitadre nitre gätäkä Jesu käbti kukwere niaratre die mikakäre, ne ngwane rabadre kuin.

⁶ Ti mräkätre, ti bike kukwe bä mike mda munye abko krörö: Ti rikadre basare munye angwane, Ngöbö Üai diebti kukwe jenena nuke gare ñakare munye, bti tikwe blitadre munbe, ye käkwe ñan mun die mikadre jire chi nüne bäri Jesukrä, ñobtä ñan angwane kukwe jenena ye gare ñakare munye. Akwa Ngöbökwé kukwe tiebe mikani gare tie, ye tikwe niedre munye mun kukwere amne, kukwe töbtä Ngöbö Kukweibtä, yebtä tikwe blitadre munbe mun kukwere amne tikwe Ngöbö kukwei niedre munye, ye käkwe diridre munye mun kukwere, ye abko rabadre mun die mike nüne bäri Jesukrä.

⁷ Erere arato, drü bätäkä ngwarbe abko kätä kukwe ye bä mike arato abko krörö: Tolero jükadre ngwarbe amne arpa tädre ngwarbe, ye ngwane dre jükata metre amne dre tädre metre ñan rükadre gare nie.

⁸ Erere arato, ¿nitre rükä, kräke trombeta jükata mikakäre juto rikakäre rüre, akwa ñan jükadre metre angwane, ja mikadre ño juto kwetre?

⁹ Ye kwrere tä nakenkä munbtä. ¿Kukwe nuke gare kuin, bti munkwe ñan blitadre, ye abko munta dre niere abko rükadre gare ño ni mda mdaye gätäte? Mun kukwei ñan rükadre gare, ye ngwane munta blite kaibe ngwarbe kwäräkwarä.

¹⁰ Mdakäre abko, ni kukwei tärä keta kabre kä nebtä, akwa ni kukwei kwatirekwatire, bti dre nieta abko tä mike gare.

¹¹ Akwa ni mdakwe ñäkädre ja kukwere akwa, dre niedre kwe tie ñan rükadre gare tie, ye ngwane ti rabadre chui menteni kwrere kräke amne, niara rabadre chui mentenine tikrä arato.

¹² Ne aisete, mun tö Ngöbö Üai di tuai bätäkä ngwarbe jakrä, ye abko kuin, akwa mun di rabadre nitre gätäkä Jesu käbti die mikakäre bäri abko munkwe kärä kisere jakrä Ngöböye.

¹³ Ne aisete, Ngöbö Üai diebti nire nire käkwe blitadre kukwe jenenanbti angwane, Ngöbö Üai käkwe ja di biandre mae kukwe ye kwitakäre mun kukwere, munta dre niere rükadre gare munye abko munkwe kärä Ngöböye.

¹⁴ Ti mräkätre, Ngöbö Üai diebti tikwe blitadre kukwe jenenanbti Ngöböbe, ye ngwane tita blite ja üai aibebti Ngöböbe, akwa ñakare tita blite ja töibti.

¹⁵ ¿Yebtä abko, tikwe ja nuendre? Tikwe blitadre Ngöböbe angwane, tikwe blitadre ben ja üai aibebti kukwe jenenanbti. Erere arato ja üaibti amne ja töibti ben gwaire ja kukwere tikwe blitadre ben arato. Erere arato, tikwe kantadre Ngöböye kukwe jenenanbti ja üai aibebti, erere arato ja üaibti amne ja töibti ben gwaire ja kukwere arato.

¹⁶ Makwe ñan nuendre kore ne ngwane, ma tädre Ngöbö käikitekä ja üaibebti kukwe jenenanbti angwane, ni tödekaka Jesubti mda mda, ie kukwe makwe ñan tä nuke gare tädre gätäbtä ma kukwei nuen, käkwe ma kukwei nuadre, ye ngwane niara ñan raba ja töi mike gwaire mabe kuin niekäre Ngöböye, ñobtä ñan angwane mata dre niere ñan rükadre gare ie aisete.

¹⁷ Ye aisete, nane mata blite bä nuäre Ngöböbe amne mata kuin niere ie kukwe jenenanbti, akwa rabadre tuen ngwarbe ni mda mdaye amne mata die mike ñakare.

¹⁸ Ye abko, Ngöbö Üai käkwe ja di biani tie, aisete

kukwe jenenanbti tita blite bäri kabre mun ngwä, yebtä tita kuin niere Ngöböye.

¹⁹ Akwa gätäte abko, bäri ti töta neme kukwe niei kwärikebe ja kukwere, kukwe ye rükadre gare kuin ni jökräye abko rabadre bäri kuin, ñobtä ñan angwane kore kukwe dirita tikwe rükadre gare metre ni mda mdaye aisete. Akwa tikwe kukwe niedre mili kwä jätä kukwe jenenanbti, ye abko ñan rükadre gare, aisete ni mda mda ñan die mikadre kore kwe.

²⁰ Ti mräkätre, blitadre ni kukwe jenenanbti amne Ngöbö kukwei niedre ño, yebtä munkwe ñan töbika ngäbäkre kiakia kwrere, akwa jändrän kämekäme Ngöbö rüere, yebtä ngäbäkre kiakia tä töbike ñakare, erere mun töi raba ngäbäkre kiakia kwrere. Amne ni ünän ünän käkwe töbika kuin ja käne, ye kwrere munkwe töbika blite ni kukwe jenenanbti yebtä amne Ngöbö kukwei niebtä arato,

²¹ ñobtä ñan angwane Ngöbö Kukweita tikani krörö kukwe jenenanbtä:

Ni menteni kukwe bä jene, bti tikwe blitadi nitre israelitabe niaratre mikakäre mokre, ñobtä ñan angwane ni menteni, ye köböire ti bike nitre israelita mike ja tare nike.

Amne ni nünanka kä mdate, yebti tikwe blitadi nitre israelitabe, akwa ti kukwei ñan mikadre ütiäte kwetre, niebare ni Dänkien Ngöbökwé,

Isaías 28.11-12

abko nieta Ngöbö Kukweibtä.

²² Ne aisete, nita blite kukwe jenenanbti, ye abko ni ñakare tödekaka Jesubti, kräke blitata kore abko Ngöböta yete niaratre ngätäite bä mikata, aisete ye abko ñakare ni tödekaka Jesubti kräke.

Akwa Ngöbö kukwei nieta ye abra ni tödekaka Jesubti kräke amne Ngöböta ja moto mike kuin kräke bä mikata, aisete ye abko ñan blitata ni ñakare tödekaka Jesubti kräke.

²³ Tita niere kore, ñobtä ñan angwane nitre tödekaka Jesubti tä ja ükekrö jökrä gätäbtä Jesu käbti angwane, ni jire jökrä tädre blite kukwe jenenanbti, ye btäräbe ni ie Ngöbö Kukwei gare ñakare rikadre nebe yete amne ni ñakare tödekaka Jesubti rikadre nebe arato angwane, mun jökrä dokwäbti kä jäme nitre ñäkäkä bä jene kore ngöbötire ngwarbe käikitakakäre kwrere jire rabadre nütüre munbtä.

²⁴ Akwa mun jökrä tädre Ngöbö kukwei niere angwane, ni ñakare tödekaka Jesubti amne ni ie Ngöbö Kukwei gare ñakare rükadre gätäte, käkwe mun kukwei nuadre ja kukwere angwane, mun kukwei rabadi era kräke amne, mun jökrä tädi dre niere, ye rükadi gare ie amne rabadi töbike jabtä au, ja rabadre ruen ngite ie Ngöbö ngwärecri amne,

²⁵ kukwe kämekäme tä kaipe töibtä ye abko rabadre kä merete jökrä Ngöbö ngwärecri, rabadre ruen ie amne, rabadi ngukudokwäbti temen Ngöbö mike ütiäte jae. Ye ngwane, Ngöböta era metre bkänä mun ngätäite niedi kwe, käkwe tödekadi Ngöböbti, aisete munkwe Ngöbö kukwei niedre abko bäri ütiäte blita kukwe jenenanbti ye kräke.

Ni jökrä käkwe blitadre itire itire ja täritäri

²⁶ Ne aisete, ti mräkätire, munta gätäre Jesu käbti angwane, munkwe dre nuendre abko ti bike niere munye abko krörö: Ni ruäre käkwe kanta, ni ruäre

abko kākwe Ngöbö kukwei diri amne, ni mda abko ie Ngöbökwē kukwe tiebe mikani gare abko mika gare kwe amne, ni mda abko kākwe blita kukwe jenenanbti amne ni mda abko kākwe kukwe jenena ye kwita mun kukwere ni mda mda krāke. Akwa jāndrān jōkrā, ye munkwe nuen ja die mikakāre kwārikwāri.

²⁷ Akwa mun rika blite kukwe jenenanbti, ye ngwane ni nibu, ni nimā aibe kākwe blita itire itire ja tāritāri, akwa ñakare gwaire jōkrā batibe. Angwane kukwe jenena ye kwitadre mun kukwere.

²⁸ Akwa ne kwrere ni ñakare kukwe jenena ye kwitaka mun kukwere, ye ngwane ni blitaka kukwe jenenanbti ye kākwe ñan blita ni jōkrā okwābti gātāte, akwa blita kaibe kwe Ngöböbe.

²⁹ Ne kwrere arato, nitre Ngöbö kukwei niekā abko tārä, ye ngwane ni nibu, ni nimā kākwe Ngöbö kukwei nie itire itire ja tāritāri amne, nitre Ngöbö kukwei niekā ye tā Ngöbö kukwei niere metre ya abko ni mda mda kākwe mika ñāräre.

³⁰ Akwa nane nita tākānintbe temen yete, ye ie Ngöbökwē ja kukwei tiebe mika gare ni jōkrā krāke mda angwane, ni Ngöbö kukwei niekā kāne ye kākwe kada keta jirekābe, kākwe kā biandre ni mda yeye.

³¹ Ne kwrere ni jōkrā kākwe nuendre angwane, ni itire itire ie kā rabadre Ngöbö kukwei niere ye abko kākwe nitre gātākā Jesu kābti ye tōi tikadi amne die mikadi nūne bāri Ngöbökrā.

³² Akwa nire nire ie ja di bian Ngöbö Ūaikwe Ngöbö kukwei niekāre, nitre ye abko di tārä ja tōi ngibiare blitakāre jāme ja tāritāri amne ñakare

batibe jökrä gwaire,

³³ ñobtä ñan angwane Ngöbö abko Ngöbö jäme, akwa ñakare Ngöbö kä ngwiankrä nokre ni tõi kwitakäre kwäräkwärä aisete. Ye kwrere nitre gätäkä Jesu käbti kä ketareketare temen käta nuene kore, aisete munkwe nuendre kore arato.

Kukwe nitre merire kräke

³⁴ Kukwe mdara jire ti bike niere abko krörö: Nitre tödekaka Jesubti tä gätäre Jesu käbti, ye kánti nitre merire käkwe ni kukwei nua kä bube jirekäbe, ñobtä ñan angwane nitre merire käkwe ñan blitadre gätäte abko Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye käta niere, ye kwrere nitre merire raba kwekbe ni kukwei nuen.

³⁵ Akwa nitre merire tö raba kukwe ño ño gai angwane, ngwiantari kwe kwäräiye ja gwiriete, ñobtä ñan angwane nitre tödekaka Jesubti tä gätäre Jesu käbti, ye kánti merikwe blitadre abko gaidre kri.

Kukwe nämane nakenkä gätäte, yebtä Pablokwe blitabare mrä

³⁶ Angwane Ngöbö Kukwei ye abko jatani kena mun köböire munkwe ñan nütü. Erere arato, ñan mun aibe käkwe Ngöbö Kukwei kani ngäbti, mun raba nütüre.

³⁷ Mun mden ie ja ruen Ngöbö kukwei niekä amne Ngöbö Üai tä täte munbtä raba ruen munye, ye ngwane tita kukwe tike tarä nebtä ne abko ñan tita nuemna akwa, ni Dänkien käta nuemna era metre, ye rükadi gare munye.

³⁸ Akwa ñan rükadre gare munye angwane, munkwe trö kwitadre ni Dänkienye, ye ngwane ni Dänkienkwe trö kwitadi munye arato.

³⁹ Ne aisete ti mräkätre tikwe, Ngöbö Üai di rabadre munkrä Ngöbö kukwei niekäre, ye abko munkwe känántari kisere amne, nire nire rika blite kukwe jenenanbti, ye munkwe ñan dokwä takä kän.

⁴⁰ Akwa munkwe jändrän jökrä nuen kuin era metre jökrä ja täritäri.

15

Jesu nükaninta nire era metre

¹ Ti mräkätre, mtare kukwe kuin Jesubtä tikwe mikani gare munye, ye ti tö mikaita töre munye. Ngöbö kukwei kuin Jesubtä, ye mden munkwe kani ngäbti amne mun tä näin janknu btä mtare.

² Ye kwrere munkwe nändre janknu kore ne ngwane, Ngöbö kukwei kuin Jesubtä tikwe diribare munye, ye köböire mun rabadi dianintari. Akwa munkwe ñan nändre janknu ne ngwane, munkwe kukwe kuin Jesubtä mikani era jae akwa ngwarbe.

³ Kukwe mikata ütiäte Jesubtä ni jökräkwe diribare tie abko erere tikwe diribare munye abko krörö: Kristo krütani ni ngite Ngöbö rüere ye di-ankakäre nibtä abko nämane tikani kore Ngöbö Kukweibtä, ye kwrere nakaninkä.

⁴ Erere arato, Kristo doboi mikani, abti köbömäkäre Ngöbökwé mikaninta nire abko nämane tikani kore Ngöbö Kukweibtä, ye kwrere nakaninkä.

⁵ Yebti Kristokwe ja mikani tuadre Pedroye, bti ja mikaninta tuadre kwe nitre ja töitikaka ben ni jätäbti nibu yeye.

⁶ Abti ja mräkätre Jesu käfti siento krärike jire, ie ja mikani tuadre batibe jökrä kwe. Ja mräkätre Kristo tuakatuaka ye tä nüne kwati akwa, ruäre abko krütanina.

⁷ Yebti ja mikani tuadre kwe Santiagoye amne nitre niara kukwei ngwianka mda mdaye.

⁸ Mrä, Kristokwe ja mikani tuadre tie arato, aisete ngäbäkre däredre käi ngämi nüke angwane, tä däreere käme, ye kwrere nakaninkä tibtä.

⁹ Ye mden kisete, nitre Jesu kukwei ngwianka jökrä, ye ngätäite ti abko bäri ütiäte ñakare. Ti abko Jesu kukwei ngwianka ñan niedre tibtä, ñobtä ñan angwane nitre gätäkä Jesu käfti, jiebti ti nämane näin kisere mikakäre ja tare nike.

¹⁰ Akwa tita ño mtare ne abko Ngöbökwe ja moto mikani kuin tikrä abko köböire tita kore. Ngöbökwe ja moto mikani kuin tikrä, ye abko ñakare nuenbare ngwarbe kwe, ñobtä ñan angwane tita sribire bäri nitre Jesu kukwei ngwianka mda mda ngwä, ye abko ñan tikwe nuenbare kaibe ja di jenbti, akwa Ngöbökwe ja moto mikani kuin tikrä käkwe ti die mikani.

¹¹ Akwa tikwe sribibare bäri ya o niaratre ya abko ñakare ütiäte, akwa kukwe bäri ütiäte abko ti amne nitre Jesu kukwei ngwianka mda mda käkwe kukwe diribare ja kwrere jökrä, ye mden abko munkwe mikani era.

Nitre tödekaka Jesubti abko Ngöbökwe mikadita nire era metre

¹² Akwa Kristo mikaninta nire Ngöbökwe abko nunta dirire, ¿ye ñobtä abko ni krütanikrütani ñan rükadreta nire abko mun ruäreta niere?

¹³ Ni krütanikrütani ñan rükadreta nire, ye ngwane Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare arato.

¹⁴ Amne Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare, ye ngwane kukwe dirita nunkwe abko ngwarbe, ütiäte ñakare. Erere arato, munta tödeke ngwarbe Kristobti.

¹⁵ Ngöbökwe Kristo mikadreta nire ñakare bkänä, akräke nun rabadre kukwe ngwarbe niekä Ngöböbtä, ñobtä ñan angwane Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare, akwa mikaninta nire kwe nun tädre niere, ye ngwane nun tädre ñäke ngwarbe Ngöbö rüere. Mdakäre abko, ni krütanikrütani ñan rükadreta nire bkänä, ye ngwane Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare arato,

¹⁶ ñobtä ñan angwane ni krütanikrütani ñan rükadreta nire bkänä, ye ngwane Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare arato.

¹⁷ Erere arato, Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare, ye ngwane munta tödeke ngwarbe bti amne mun tä ngite janknu Ngöböye abti kä nüke mtare.

¹⁸ Mdakäre abko, Ngöbökwe Kristo mikaninta nire ñakare, ye ngwane nitre tödekaka Kristobti krütanikrütani ye abko ñakare dianintari, akwa tä nianinte janknükäre arato.

¹⁹ Kore ne ngwane, nikwe nünandre kä nebtä aibe kräke nita tödeke Kristobti ne ngwane, ni jökrä ngätäite, ni abko bäri bobre jakän.

²⁰ Akwa Ngöbökwe Kristo mikaninta nire, ye abko era bkänä amne, Ngöbökwe nitre tödekaka Jesubti krütanikrütani mikadita nire bkänä, abkokäre Jesu mikaninta nire ni jökrä tödekaka niarabti ye känenkri.

²¹ Ngöbökwe nitre tödekaka Jesubti krütanikrütani mikadita nire arato abko gare krörö nie: Kena ni iti kä Adán käkwe ja mikani ngite Ngöbö rüere, ye köböite ni jökrä tä krüte, ye kwrere arato ni itibe köböire Ngöbökwe ni tödekaka Jesubti krütanikrütani erere mikadita nire.

²² Ye abko, Adán köböite ni jökrä kä nebtä tä krüte, ye kwrere arato Kristo köböire Ngöbökwe ni jökrä tödekaka Kristobti mikadita nire.

²³ Akwa Ngöbökwe kukwe ükaninte, erere rabadi bare ja täritäri abko krörö: Ngöbökwe Kristo mikaninta nire käne, yehti Kristo jatadita angwane, ni kwekwe tödekaka niarabti abko rükadita nire mda abko rabadi bare ja täritäri.

²⁴ Kristo jatadita angwane, üai käme tä dänkiene nibtä kä nebtä amne jändrän mda mda üai käme kwrerekwrere abko gadikä jire jökrä kwe. Abti kä mrä angwane, gobran mikanina gare Ngöbökwe ie, ye mikadita Rün Ngöbö kisete kwe.

²⁵⁻²⁷ Ngöbökwe jändrän jökrä mikani gare Kristoye, aisete Kristo rabadi gobrane abti rüe jökrä ye mikadi ja ngoto täni kwe. Yehti Kristokwe gata mikadi mrä ja ngoto täni ne abko Kristo rüe mrä ganaindi kwe. Akwa jändrän jökrä rabadi Kristo ngoto täni tita niere ne abko, ñakare tita blite Ngöbö ara jire btä, ñobtä ñan angwane Ngöbökwe jändrän jökrä mikani gare Kristoye.

²⁸ Ne aisete jändrän jökrä rabadi Kristo ngoto täni angwane, Kristo Ngöbö Odei ara jire käkwe ja mikadita gare Ngöböye, ñobtä ñan angwane Ngöbökwe jändrän jökrä mikani Kristo ngoto täni. Ye ngwane, Ngöbö aibe rabadre gobrane jändrän jökräbti.

29 Mdakäre abko, ¿ni krütanikrütani ñan rükadreta nire ni ruäre tä niere, se drekäre abko ni ruäre tä ja ngökö ñöte ni krütani diäre? ¡Se ñan tä ja ngökö ngwarbe ñöte ya!

30 Erere arato, ¿Ngöbökwe ñan ni krütanikrütani mikadreta nire angwane, drekäre köbö kwatirekwatire nunta ja kite kukwe krübätete?

31 Ye abko, munta näin Kristo Jesu ni Dänkienbe, ye käita nebe nuäre tibtä era metre. Ye kwrere jire, era metre käre köbö kwatirekwatire tita kä krübätete rätäninkä gatabti.

32 Ye abko, jändrän ngwarbe romon romon, ben rüdre, kwrere jire tikwe rübare nitre krübäte krübäte ben juta Efeso nete, ¿ye tikwe nuendre ngwarbe ja mikakäre kri, ye ngwane dre rükadre tie rübtä kore? ¿Ngöbökwe ñan ni krütanikrütani mikadreta nire angwane, ye ñan tikwe rüdre ngwarbe ya? Ngöbökwe ñan ni krütanikrütani mikadreta nire angwane,

¡Nane ni krütadre jetbe, aisete ari mröre kri, ari dö ñaen kabre!

abko ni ruäre tä niere.

33 Akwa munkwe ñan ja ngökamna kukwe yebtä, ñöbtä ñan angwane “ni kukwe muko diän diän ben ni töi kuin metre tä ja gete angwane, ni töi kuin metre abko tä neme diän arato,” nieta era metre, aisete munkwe ñan ja ngökamna kore.

34 Akwa munkwe töbikata kuin ja käne, käkwe ñan ja mika ngite mda, ñöbtä ñan angwane mun ruäre, ie Ngöbö gare ñakare. Yebtä mun rabadre ja gaire, abkokäre tita ñäke kore munye.

Ni rükadita nire angwane, ni ngrabare rabadi ño

³⁵ Mdakäre abko, mun ruäre käta kukwe ne ngwentari krörö jae kwärikwäri: ¿Ni krütanina se abko rükadreta nire ño sere? ¿Ni krütani rükadreta nire angwane, rabadi ño ngrabare ruen? abko munta ngwentari jae.

³⁶ ¡Ye ño abko mun töi ñakare dikaro käta kukwe ngwentari kore jae ye! Ye abko ti bike nura bä mike ni ngrabarebtä. Nura nökata ye gütdrete ñakare angwane, mu ñan rükadre.

³⁷ Ye abko, trigo nurai amne nura mda mda nökata, ye abko ñan nura mu ara jire nökata, akwa nura ara jire nökata.

³⁸ Yebti nura ketareketare Ngöbö töta nebe mu mike niren ño ño, erere tä mike niren jene jene, aisete ñakare ja kwrere jökrä ngrabare.

³⁹ Jändrän jökrä abko ñakare ja kwrere jökrä ngrabare garera nie abko krörö: Ni, jändrän ngwarbe, nukwä amne gwa ye abko bä jene jene jökrä ngrabare.

⁴⁰ Ye kwrere arato, jändrän kä käinbti amne jändrän kä temenbtä abko bä ñakare ja kwrere jökrä, akwa bä jene jene. Akwa jändrän kä käinbti abko bä nuäre nuäre, ye abko bä jen kwetre. Erere arato, jändrän kä temenbtä abko bä nuäre nuäre, akwa bä ye abko bä jen kwe.

⁴¹ Erere arato, ñänä trä ñakare ja kwrere sö träbe amne muke abko trä bä jene jene arato. Erere arato, muke kwatirekwatire abko trä tärä bä jene jene.

⁴² Ye kwrere, ni krütanikrütani mikadita nire Ngöbökwé angwane, rakadikä kore arato nibtä: Ni ngätä tä niken ngwarbe abko doboi mikata, akwa Ngöbökwé ni mikadita nire angwane, ni ngätä

niken ngwarbe ñakare jire chi mda abko biandi kwe nie.

⁴³ Ni ngrabare käme bobre doboi mikata, akwa Ngöbökwe ni mikadita nire angwane, ni rabadi bä nuäre ngrabare. Erere arato, ni ngrabare di ñakare ye doboi mikata akwa, Ngöbökwe mikadita nire angwane, ni rabadi bäri dite ngrabare.

⁴⁴ Erere arato, ni ngrabare kä nebtä ne abko jatani dobokri abko doboi mikata, akwa Ngöbökwe ni ngrabare mikadita nire angwane, ni ngrabare kä käinbtikri biandi kwe nie. Erere arato, ni ngrabare jatani dobokri tärä ne ngwane, ni ngrabare kä käinbtikri ye tärä arato.

⁴⁵ Ye mden kisete Ngöbö Kukwei tä niere krörö: Ni käne kädian nämane Adán abko Ngöbökwe mikani nire,

Genesis 2.7

akwa Adán mrä kädianta Kristo ne abko Ūai kwe köböire tä ni miketa nire.

⁴⁶ Akwa ni ngrabare nünakäre kärekäre kä käinbti, ye abko ñakare käne nikwe akwa, ni ngrabare nünakäre kä nebtä abko rabadre käne nikwe, yehti ni ngrabare nünakäre kä käinbti rabadre nikwe mda.

⁴⁷ Ni dätebare käne kä Adán abko dobro temen ne dätebare, akwa ni mda abko Kristo ye abko kä käinbti jatani.

⁴⁸ Ne aisete, ni kä nebtä abko dobro dätebare nire abko bä namani ño ngrabare, ye kwrere ni jökrä bä ja täritäri; akwa ni kä käinbti bä ño ngrabare, ye kwrere Ngöbökwe ni krütanikrütani mikadita nire angwane, ni ngrabare bä rabadi arato.

⁴⁹ Ne aisete, dobro dätebare nire abko kwrere ni bäta ja täritäri mtare kä nebtä, ye kwrere Ngöbökwe ni mikadita nire angwane, ni kä käinbti

kä Kristo bä ño ngrabare, ye kwrere ni ngrabare bä rabadi arato.

⁵⁰ Yebtä abko, ti tö niei krörö munye ti mräkätre tikwe: Ngöböta gobrane, ye kánti ni ngrabare tä niken ngwarbe ye ñan raba nebe nüne jire chi, ñobtä ñan angwane kä käinbti ye kánti jändrän ñakare jire tä niken ngwarbe raba neme.

⁵¹ Akwa kukwe nämane tiebe kaibe Ngöbökwé kira, ye mikanina gare kwe nie mtare abko ti bike niere, aise te ti kukwei nuen munkwe: Nitre tödekaka Jesubti ñan krütadre jökrä angwane niara jatadita, akwa Ngöbökwé ni jökrä kwitadi.

⁵² Trombeta jükadi ngö rabadi kä mrä mikakäre gare angwane, nitre tödekaka Jesubti jökrä rikwitadi jötrö ngwarbe Ngöbö diebti, nita okwä kwata metete jötrö ngwarbe, ye kwrere jire ni rikwitadi batibe jökrä se kwrere. Trombeta ngö rabadi, ye ngwane nitre tödekaka Jesubti krütanikrütani abko rükadita nire jökrä amne ñan krütadreta mda amne, ni tödekaka Jesubti tädi nire nire abko Ngöbökwé kwitadi jökrä arato.

⁵³ Ni ngrabare tä niken ngwarbe, ne täte abko ni ngrabare niken ngwarbe ñakare abko rabadi nikwe. Erere arato, ni ngätä tä ngataen, ne täte abko ni ngätä ngataen ñakare rabadi nikwe.

⁵⁴ Ni rikwitadi jökrä kore angwane, Ngöbö Kukwei tä tikani krörö rabadi bare:

Gata, Ngöbökwé ma ganaibarera,

aise te ma ñan rabadre jire chi mda, aise te ni ñakare jire iti krütadre mda. *Isaías 25.8*

⁵⁵ Aise te Gata, ¿ma di kri abko tä mdente?

¿Tbi tu krübäte kwrere jire, ma krübäte, ye abko tä mdente, Gata? *Oseas 13.14*

abko nieta Ngöbö Kukweibtä.

⁵⁶ Ne aisete kukwe kämekäme nuenta nikwe Ngöbö rüere abtä nita krüte, ne abko tbi tu krübäte kwrere amne, Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye ye köböire kukwe kämekäme tä sribire abko käta ni kukwe kämekäme nuenkä mike gare nie.

⁵⁷ Akwa ni Dänkien Jesukristo, köböire Ngöböta ni die mike kukwe kämekäme ganaine amne gata ganaine. Yebtä abko nikwe kuin niedre Ngöböye.

⁵⁸ Ne aisete ti mräkätre tare tikwe, munkwe tödeka ni Dänkienbti, yebtä munkwe nünanka dite jabtä käre köbö kwatirekwatire. Mdakäre abko, sribi ni Dänkienkwe, yebtä munkwe ja kita ja di ngöibti, ñobtä ñan angwane ñan munta sribire ngwarbe kräke.

16

Ja mräkä tödekaka Jesubti kräke ngwian ükaninkrö

¹ Kukwe mdara jire abkobtä ti tö nibi blitai munbe abko krörö: Nitre Ngöbökwé, kräke ngwian ükkröta munkwe, ye abko ja mräkätre tä gätäre Jesu käbti kä Galaciate käkwe ngwian ükarekrö ño tikwe niebare ietre, ye kwrere munkwe nuen abko krörö:

² Käre bämän kratirekratire bämänte, munkwe ngwian mika biare jenena biandre ngwarbe ja mräkätrekrä. Ngwian amne jändrän nükani nuäi mun kisete, ye erere munkwe dianka biare jenena, bti munkwe üka. Yebti ti rikadre nebe yete angwane, munkwe ñan ngwian ükarekrö ye näire.

³ Mdakäre abko, ti näin nebe yete angwane, nire nire tädi mikani biare munkwe juandre Jerusalén, nitre ye abko kräke tikwe tarä tikadi, bti

tikwe juandi ngwian ükäröta, ye munkwe bian ja mräkätre bobre bobreye Jerusalén.

⁴ Akwa nane ti rikadre Jerusalén ye abko rabadre dbe ne ngwane, ja mräkätre juandre munkwe ngwian mike Jerusalén ye näin tibe.

⁵ Tita juta Efesote nete, akwa ti näin angwane, ti näin käne kä Macedoniate. Yebti ti näin nebe mun kánti Corintote yete.

⁶ Ye kánti ti rabadi nünentbe bä raire munbe ruen tie, akwa nane kä ñüre näire ti rabadi yete ruen tie. Yebti ti jatadi niken mdente angwane, munkwe ti die mikadi rikakäre ta, abkokäre ti rabadi yete.

⁷ Ti ñan tö näin gwängwarbe, ñobtä ñan angwane ti ñan tö ja tuai jötrö munbe dikarekä kwärä, aiseite ni Dänkien tö ne ngwane, ti rabadi nünentbe bä raire munbe yete ja tuakäreta munbe.

⁸ Akwa gwängware abko, ti rabadre Efeso nete nemebe köbö Pentecostés näire,

⁹ ñobtä ñan angwane ni kwati tä ja rüere tibe, akwa gwängware kä tärä kri amne kuin sribikrä tie ni Dänkienkrä nete, aiseite ti rabadi bä raire mda nete.

¹⁰ Akwa nane Timoteo rüka mun kánti yete angwane, rabadre jäme mun ngätäite, abkokäre munkwe ka ngäbti kuin, ñobtä ñan angwane tita sribire, ne kwrere niarata sribire arato ni Dänkienkrä.

¹¹ Ne aiseite, mun ñakare jire iti käkwe niara mika ngwarbe jae, akwa jatadre jäme ta, abkokäre munkwe die mika, ñobtä ñan angwane tita niara amne ja mräkätre mda mda ngibiare ngäbti.

¹² Angwane ti mräkä Apolos abko rikadre ja mräkätre mda mdabe basare munye abko tikwe

ribeba kisere ie, akwa ye ngwane niara ñan tö rababa rikai, aisete ñan rikaba, akwa nebti kä tädira ie angwane, näin nebe basare munye yete.

¹³ Angwane mun abko käkwe ñan dikaka okwä kware amne munkwe nünanka dite tödekabtä ni Dänkienbti. Erere arato, munkwe ja die mika kri nünenkä dite Satana rüere.

¹⁴ Angwane munkwe jändrän jökrä nuen, ye abko munkwe nuen ja moto kuinbti ni mda mda tarere kwärä.

¹⁵ Ja mräkätre, käne Estéfanos amne mräkä kwe aibe käkwe kukwe kuin Jesubtä kani ngäbti käne kä Acaya yete angwane, niaratre nikaninbe sribire nitre tödekaka Jesubti kräke, ye tä töre munye ruen tie.

¹⁶ Ne aisete, niara amne ni mda mda sribikä niaratre kwrerekwrere abko munkwe kukwei mika ütiäte jae, ie ti tö. Erere arato, ni mda mda tö sribire ni Dänkienkrä, ye munkwe mika ütiäte jae.

¹⁷ Estéfanos rükaba Fortunatobe amne Acaicobe ti kanti nete, ye abko käi nuäre kri tibtä, ñobtä ñan angwane niaratre käkwe ti moto mikaninta jäme mun diäre.

¹⁸ Ne kwrere arato, ti moto amne mun moto tä jäme niaratre köböire ruen tie, aisete ni niaratre ne kwrere abko munkwe mikadre ütiäte jae.

Kukwe mrä Pablokwe

¹⁹ Ti mräkätre, ja mräkätre gätäkä Jesu käbti kä Asiate nete käta köbö kuin juen mun kräke. Erere arato, Aquila amne Priscila btä ja mräkätre mda mda tä ja ükekrö niaratre gwiriete ye käta köbö kuin juen kri mun jökrä kräke ni Dänkien käbti.

²⁰ Ja mräkätre jökrä nete tä köbö kuin juen mun jökrä kräke. Munkwe ja demain kwärikwäri ja moto kuinbti.

²¹ Ti Pablo ne mden käta kukwe mrä ne tike ja kise jenbti munkrä, ti ara käta tärä ne tike rükadre gare munye abkokäre.

²² Nire nire ñan tä ni Dänkien tarere, yehtë Ngöbökwë ngürün mikadre näre, käkwe kitadrekä kärekäre ja okwä bäre mento. ¡Ni Dänkien, ma jata jötrö, ie ti tö!

²³ Ni Dänkien Jesu käkwe ja moto mika kuin mun jökrä kräke.

²⁴ Ti Pablo käta mun jökrä tarere kärekäre Kristo Jesu käbti. Abko kore se. Ne ngörä.

Kukwe kuin ngöbökwé
New Testament in Ngäbere (PM:gym:Ngäbere)

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngäbere

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ngäbere [gym], Panama

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngäbere

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
dc5ef235-14f7-5b3f-997a-59dae7b091fe